Халқ сўзи

Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган • E-mail: halksuzi@sand.uz • 2002 йил 17 сентябрь, №200 (3028) Сешанба

ЁРҚИН ТААССУРОТЛАР ҲАДЯ ЭТГАН ТУРНИР

Мамлакатимиз пойтахти теннис кортларида ҳаяжонларга бой, муросасиз баҳслар билан кечган Ўзбекистон Республикаси Президенти Кубоги анъанавий халқаро теннис турнири 14 сентябрь куни ниҳоясига етди. Бир ҳафта давомида ҳамюртларимиз ва ҳатто дунёдаги миллионлаб теннис мухлислари юртимизда ўтказилган катта теннис байрамини кузатиб борди.

Мазкур мусобақа катта теннис Ўзбекистон аҳлига ва ўз навбатида Ўзбекистон ҳам спортнинг ана шу нафис ва жозибадор турига тобора манзур бўлиб бораётганини яна бир бор исботлади.

Ўтган йиллар мобайнида пойтахтимиз ҳақли равишда, жаҳоннинг теннис муттасил ривожланаётган, спортчилар ва мухлисларнинг диққатини тортадиган нуфузли халқаро мусобақаларнинг марказларидан бирига айланди. Бу йил Тошкентда тўққизинчи бор ташкил қилинган "Президент Кубоги" беллашувлари бунинг яққол далилидир.

Кетма-кет уч йил АТП таснифидаги мусобақаларнинг энг яхшиси деб топилган "Президент Кубоги" халқаро турнирининг бу галги финал учрашувида россиялик Евгений Кафельников ва беларуслик Владимир Волчков кортга чиқди. Кескин курашлар остида ўтган бу беллашувда ҳар иккала теннисчи ҳам ўз маҳоратини намойиш этиб, мухлислар олқишига сазовор бўлди. Мусобақа бошиданоқ ғолибликка асосий даъвогарлардан бири ҳисобланган Евгений Кафельников турнирнинг бош совринини қўлга киритди.

Жаҳон теннисчилари тожини кийишга муяссар бўлган Карлос Мойя, Евгений Кафельников ва Марат Сафиннинг "Президент Кубоги"да бир неча йилдан бери иштирок этиши турнирнинг нуфузини белгиловчи яна бир омилдир. Шу ўринда Марат Сафин айнан Тошкентдаги ғалабасидан кейин Сиднейда ўтказилган Олимпиада ўйинларига дунёнинг биринчи рақамли теннисчиси сифатида йўл олганини ҳам айтиб ўтмоқ керак.

...Майдонга халқаро турнир қатнашчилари бўлган мамлакатларнинг давлат байроқлари олиб кирилади. Мусобақанинг тантанали ёпилиш маросими бошланади.

Сўз Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовга берилади.

— Ҳафта давомида биз муросасиз, айни пайтда жўшқин ва қизиқарли спорт баҳсларининг гувоҳи бўлдик, — деди давлатимиз раҳбари. — Бу йил бир қанча таниқли теннис усталари иштирок этган турниримиз катта теннис қандай улкан қадамлар билан олға бораётганини яна бир бор намойиш этди.

Жаҳон майдонига янги мамлакатлар, машҳур теннис усталарига рўбарў келишдан ҳайиқмайдиган, ғалабага иштиёқи юксак ёшлар кириб келаётганини кўрсатди. Аминманки, мазкур турнир ёдимизда ёрқин таассуротлар қолдиради, мамлакатимизда теннис ривожини янада юқори поғонага кўтариш баробарида спортнинг бу гўзал тури бутун дунёда янада ривож топишига кучли туртки беради.

Турнирни тайёрлаган ва юксак савияда ўтказган барча ташкилотчиларга — Сассон Какшури жамоасига, супервайзер Томас Карлберг бошчилигидаги ҳакамлар гуруҳига, турнирни тўлиқ ёритиб боргани, теннисннинг миллионлаб мухлисларига қувонч бағишлагани учун оммавий ахборот воситалари ходимларига миннатдорлик билдираман.

Шу билан бирга, турнир давомида фаол иштирок этган ва қўллаб-қувватлаган барча теннис мухлисларига очиқ кўнгиллиги ва меҳмондўстлиги учун ташаккур айтмоқчиман.

Азиз дўстлар, деди Юртбошимиз пировардида, бугун мана шу ажойиб кошонада, икки соатдан ошиқ вақт давомида ҳаммамиз қизиқарли баҳснинг гувоҳи бўлдик.

Шундан сўнг Президент Ислом Каримов халқаро турнир ғолиби Евгений Кафельниковга мусобақа кубогини, Владимир Волчковга эса махсус совринни топширди.

Миллий анъанамизга кўра, финал иштирокчиларига тўн ва дўппи кийдирилди.

Агар мана шу соврин "Президент Кубоги" бўлмаганида, уни Ислом Каримовдек ажойиб Президент менга топширмаганида эди, — деди Евгений Кафельников, — Владимирга бажонидил берган бўлардим. Аммо бу кун менинг ҳаётимда бир умр эсда қолади. "Президент Кубоги"ни қўлга киритиш учун бор куч ва маҳоратимни аямадим. Бу мусобақа юрагимга шунчалик яқинки, уни ҳеч нарсага, ҳатто "Катта дубулға" туркумидаги совринларнинг бирортасига ҳам алмашмайман.

Шундай қилиб, нуфузи тобора ошиб бораётган "Президент Кубоги" турнири ниҳоясига етди. Узоқ-яқиндан келган спортчилар ва катта теннис мухлислари бир-бирлари билан ана шу шукуҳли мусобақада келгуси йил учрашгунча хайрлашдилар.

Озод РАЖАБОВ,
ЎзА мухбири.
Рашид ГАЛИЕВ
олган сурат.

Юртимизда барча соҳалар каби мусиқа санъати ривожига ҳам катта эътибор қаратилаётир. Ўтказилаётган турли танлов, кўрик ва фестиваллар бунинг ёрқин исботидир.

«Олтин ҳумо»нинг илк соҳиблари

Жумладан, "Олтин ҳумо" мукофоти ҳам "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмасининг Эстрада санъатини ривожлантириш жамғармаси томонидан профессионал эстрада санъатини ривожлантириш, ижодкорларнинг ютуқларини тарғиб этиш ҳамда уларнинг изланишларини қўллаб-қувватлаш мақсадида ташкил этилган эди.

Пойтахтимиздаги "Туркистон" саройида "Олтин ҳумо" соҳибларига мазкур мукофотларни топшириш маросими бўлиб ўтди.

"Олтин ҳумо" мукофоти учун мамлакатимизнинг кўплаб профессионал эстрада жамоалари, яккахон хонандалар, бастакор ва шоирлар, саҳналаштирувчи режиссёрлар, аранжировка усталари, овоз ёзиш режиссёрлари, эстрада соҳасида ижод қилаётган рассом-модельерлар даъвогарлик қилди.

"Олтин ҳумо"нинг илк соҳиблари эса хонандалар Юлдуз Усмонова, Ғуломжон Ёқубов, Озода Нурсаидова, марҳум шоир Муҳаммад Юсуф, бастакор Султонали Раҳматов, либос устаси Комила Ёқубова, режиссёрлар Валижон Содиқов, Алишер Эшонхўжаев ва "Ялла" ансамбли бўлди.

Мукофотларни топшириш маросимида Тошкент шаҳар ҳокими Р.Шоабдураҳмонов иштирок этди.

Назокат УСМОНОВА,
ЎзА мухбири.

ҒИЖДУВОНДА ЯНГИ ЗАВОД

Ғиждувон туманидаги Ибн Сино ширкат хўжалигида замонавий лойиҳа асосида бунёд этилган янги пахта тозалаш заводи фойдаланишга топширилди. Сўнгги технология билан жиҳозланган, юқори самарадорликка эга бу корхона Бухоро вилоятида ягонадир. Қисқа муддатда барпо этилган завод қурилишига 2,5 миллиард сўмдан зиёд маблағ сарфланди. Янги корхона 80 минг тонна пахта хомашёсини қайта ишлаш қувватига эга.

Жорий йил январ ойининг ўрталарида корхона ўрни бўмбўш майдон эди. Замонавий меъморлик талаблари асосида қад ростлаган тўрт қаватли маъмурий-маиший бинолар мажмуи, бир қанча цех, устахона ва лаборатория ширкат хўжалиги қиёфасини ўзгартириб юборди. Завод ҳудуди ободонлаштирилиб, 5 та мармар фаввора, ичимлик сув минораси, 2 та тик қудуқ, 60 ўринли ошхона, 3 та тиббиёт хонаси, 200 ўринли мажлислар зали қурилди. Иншоотни барпо этишда "Бухоропахтасаноат" ҳудудий акциядорлик бирлашмасига қарашли хўжалик ҳисобидаги қурилиш корхонаси бош пудратчилик қилди.

Янги заводнинг фойдаланишга топширилишига бағишланган тантанали маросимда сўзга чиққан Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси И.Жўрабеков заводни қисқа муддатда бунёд этган қурувчиларга миннатдорлик изҳор этди, истиқлол йилларида мамлакатимизда барпо этилаётган бундай муҳим иншоотлар аҳоли моддий фаровонлигини оширишга хизмат қилишини таъкидлади.

Маросимда Бош вазир ўринбосари, Республика қишлоқ ва сув хўжалиги вазири Н.Юсупов, Бухоро вилояти ҳокими С.Ҳусенов иштирок этди.

Илҳом САФАР,
ЎзА мухбири.

Ислоҳот қирралари

Қишлоққа вазир келди

Республика Бош вазири ўринбосари, қишлоқ ва сув хўжалиги вазири Носир Юсуповнинг Жиззах вилояти деҳқонлари, фермерлари билан учрашувлари, суҳбатлари иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишда ердан унумли фойдаланиш, маҳсулот етиштиришда самарадорликни ошириш масалаларига қаратилди. Дўстлик туманида бўлиб ўтган мулоқотда хўжаликларнинг тажрибали раҳбарлари, тадбиркор, ташаббускор фермерлар, соҳанинг масъул мутахассислари иштирок этишди.

Ошкора суҳбат чоғида фермерлар ердан самарали фойдаланишда экинларни жойлаштиришни пухта режалаштириш муҳимлигини алоҳида таъкидладилар. Вилоятдаги катта майдонларда қайта шўрланиш мавжуд. Демак, самарадорликка эришиш учун майдонларга шўрга чидамли, сердаромад махсар, кунгабоқар, оқжўхори каби экинлар ҳосилини етиштириш зарур.

Республика қишлоқ хўжалиги илмий-ишлаб чиқариш маркази вилоят бўлими ходимларининг аниқлашларича, мавжуд дренаж ва зовурларнинг 35-40 фоизи яроқсиз аҳволга келиб қолган. Демак, бу муаммони ҳал этмасдан туриб, шўр ювишни яхшилаш, ҳосилдорликни ошириш мушкул.

Республика Бош вазири ўринбосари, қишлоқ ва сув хўжалиги вазири Н. Юсупов тўплангланларни қизиқтирган саволларга жавоб қайтарди. Билдирилган таклиф ва мулоҳазалар вазирлик фаолиятида, албатта, эътиборга олинишини айтди.

Мулоқотда вилоят ҳокими У. Яманқулов иштирок этди.

Баҳриддин САТТОРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Ҳамкорлик самараси

"Тошкент трактор заводи" давлат акционерлик жамиятида Хитой Халқ Республикасининг "Эксимбанк"и томонидан ажратилган 24 миллион АҚШ доллари миқдоридаги имтиёзли кредит ҳисобига 650 дона мини-трактор тайёрланди.

Акционерлик жамиятидан маълум қилишларича, бугунги кунда ушбу мини-тракторларнинг бир неча бутловчи қисмлари мамлакатимизда ишлаб чиқарилмоқда. Келгусида бу кўрсаткични янада ошириш кўзда тутилган.

Мини-тракторларни харид қиладиган деҳқон-фермерлар техник хизмат борасида ташвишланмаса ҳам бўлади. Тракторларга техник хизмат кўрсатиш ва эксплуатацияси мониторинги хитойлик ҳамкорлар билан биргаликда амалга оширилади.

Инобат ИБРОҲИМОВА
(ЎзА).

Шахс ва жамият

Азиз газетхон!

Олий Мажлиснинг ўтган сессиясида давлатимиз раҳбари тараққиётимизнинг янги босқичи – асосий йўналишлар ва вазифалар ҳақида гапирар экан, кичик ва ўрта бизнес ҳамда тадбиркорликни жадал ривожлантириш мамлакатимиз равнақида муҳим аҳамият касб этишини алоҳида таъкидлади.

Биз бугун истиқлол даврида мана шу соҳада амалга оширилган ишлар, унинг натижалари ва имкониятлари таҳлил қилинган мақолани эътиборингизга ҳавола қилмоқдамиз.

ЎЗИМИЗ, ФАРЗАНДЛАРИМИЗ УЧУН...

Жамиятимизнинг янги қатламига бир назар

I. Тарих гувоҳлик беради...

Ҳаёт шиддат билан ўзгармоқда, воқеалар оқими унинг такомил топиб бораётганидан далолат беради.

Куни кеча коммунизм ҳақидаги хаёлий сафсаталарга ишонч билан яшаганмиз. Кишилик тарихи ҳам Октябрь инқилобидан сўнг бошлангандек бир таассурот ҳукм сурган. Аслида, бу сиёсат ер юзидаги энг ёвуз тузумнинг золимликларини яшириб келган.

Мана шу даврда бир парча ери, мол-мулки бўлган қанчадан-қанча одамлар, қўлидан иш келадиган косиб ва ҳунармандлар, якка деҳқон хўжаликлари таъқиб этилди. Минг йиллар мобайнида авлоддан-авлодга ўтиб келган лаёқат ва ҳунар, умуман, Аллоҳ таоло инъом этган қобилият, шундан манфаат кўриш, хусусий тадбиркорлик капитализм иллати, деб қаралди ва унга барҳам берилди. Шу тариқа гўё хусусий мулкчилик хурофотларига чек қўйилди.

Ҳолбуки, Шарқ халқлари ҳаёти азал-азалдан индивидуал касб-ҳунар асосига қурилган, уларнинг яратувчилик салоҳияти шу тарзда намоён бўлган. Наршахийнинг гувоҳлик беришича, Шом, Миср ва Рум аслзодалари, ҳатто Боғдод халифаси учун нафис дарпарда ва кийимликлар Бухоро шаҳрида тўқилган. Заҳириддин Муҳаммад Бобур эса дунёдаги энг яхши қоғознинг ватани Самарқанд бўлиб, бу шаҳарнинг хуштаъм нонлари, кимхобу шойилари, доривoрлари ғоят машҳур эканини қайд этади. Шошнинг эса чарм маҳсулотлари, атторлик моллари, зироварлари тансиқ ва бебаҳо ҳисобланган.

Қадим-қадимдан Қўқон ва Хива, Урганч ва Қува каби шаҳарларда шишагарлик, заргарлик, мисгарлик, ёғоч ўймакорлиги, ганчкорлик ва чилангарлик тенгсиз даражада такомил топган. Ҳатто Чингизхондек қонхўр босқинчи ҳам Урганч аҳлини қиличдан ўтказишдан аввал унинг донғи кетган ҳунармандларини ажратиб, асир олган.

Азал-азалдан Кушония, Дабусия, Ромитон, Варахша ва Пойканд савдо ва ҳунармандчилик шаҳарлари сифатида довруқ қозонган. Буюк Ипак йўли бу музофотни Ғарбу Шарқ билан чамбарчас боғлаб турган ва гуллаб-яшнашига замин яратган.

Юнон тарихчиси Плинийнинг ёзишича, Буюк Ипак йўли барпо бўлгунча ҳам ўлкамизда Хитой, Ҳиндистон ва Эрон билан узвий савдо алоқалари мавжуд бўлган, Сурия ва Шомга олиб борувчи карвон йўллари шаклланган. У, айниқса, Сибирга олиб чиқувчи Олтин йўлни алоҳида таърифлайди. Ўша даврда Амударё орқали ҳам савдо йўли ривожланган.

Милоддан аввалги II асрга келиб, аждодларимиз тўқиган нафис газламалар, атласу бекасам, сифатли қоғоз, чиннию заргарлик буюмлари, таъми тилни ёрувчи ноз-неъматлар Буюк ипак йўли орқали жаҳон бозорини забт этган.

Соҳибкорлик, ҳунармандчилик ва тижорат темурийлар даврига келиб янада теран илдиз отган ва ўтган асрнинг йигирманчи йилларига қадар, яъни собиқ Иттифоқ миллий-ҳудудий чегараланиш ўтказган кунларга қадар давом этган.

Шўро тузуми бу йўлларга чек қўйди, соҳибкорлик, ҳунармандчилик ва тижоратнинг иқтисодиётни ривожлантиришдаги беқиёс аҳамиятини йўққа чиқаради. Чунки бу даврда "йириклаштириш", "аср қурилиши", минглаб кишилар ишлайдиган гигант корхоналар социалистик ишлаб чиқаришнинг рамзи сифатида талқин этилади.

Кишилик тарихида кўпдан-кўп синовлардан ўтган тараққиёт тамойиллари, асрлар мобайнида такомил топган иқтисодий қонунлар инкор этилади ва иқтисодиёт зўрма-зўраки тарзда боши берк кўчага олиб кирилади.

> **Ўзини мулкдор, мулк хўжайини, ўз меҳнатининг ва ишлаб чиқарган маҳсулотининг хўжайини деб ҳис этиш инсоннинг яширин куч-ғайратини юзага чиқаради.**
>
> **Ислом КАРИМОВ**

Одамлар шаҳарга, йирик саноат корхоналарига қатнаб ишлай бошлайди. Уларни транспортда йиғиб келиш, иш тугагач, яна уй-уйига элтиб қўйиш гўёки инсонпарварлик ҳаракатидек талқин этилган.

Бу даврда қишлоқлар қолоқликка юз тутган, ишга яроқли одам шаҳарга қатнаб ишлаяпти, қишлоққа саноатни олиб кириш зарурати йўқ, деб ҳисобланган.

Корхонада ким қандай ишламасин, белгиланган тартибда маош олиши, яхшию ёмон ишчининг тенг кўрилиши меҳнатга муносабатда лоқайдликни вужудга келтирган.

Эллигинчи йилларга келиб, шаҳар ва посёлкаларда чорва моллари боқиш ҳам тақиқланади, мевали дарахт учун солиқ солинади, аҳолининг қўй ва моллари сони чеклаб қўйилади, от ва туя боқиш ман этилади.

"Бир куни тушлик пайти Нажим Давқораевникига бориб, аломат бир ҳодисанинг устидан чиқдим, — деб ёзади қорақалпоқ адиби Хўжабек Саитов олтмишинчи йилларни эслаб. — Нажим ака қора терга ботиб, ҳовлидаги олмани арралаб ётибди.

— Одамлар дарахт кўкартира олмаяпти, сиз уни кесганингиз нимаси? — деб сўрадим мен ҳайрон бўлиб.

— Шунга мажбур қилишди, олма керак бўлса, бозордан сотиб оламан, — деди у.

— Бунинг соясини қаёқдан топасиз? — дедим мен.

Нажим ака афсусланиб ерга қаради.

Бундай кунлар ҳаммамизнинг бошимиздан ўтган".

"Чигит экиш учун боғлар кесиб ташланди ва деҳқонларнинг томорқалари ҳайдаб юборилди, пахта ҳатто шаҳарларимизга ҳам кириб келди, — дейди Президент Ислом Каримов. — **Ўзбекистоннинг миллий даромади иттифоқ миқёсидаги ўртача кўрсаткичдан икки баробар, Болтиқбўйи республикаларига нисбатан уч баробар паст. Қашшоқликнинг доимий йўлдоши — демографик портлаш вазиятни янада кескинлаштирмоқда"** ("Литературная газета", 1991 йилнинг 14 августи).

II. Деҳқон ва фермер хўжаликлари

Ислом Каримов мамлакатимиз раҳбари сифатида иш бошлаган 1989 йилнинг нотинч ва беқарор ёзида: **"Аҳволни қандай қилиб ўнглаш, халқнинг бунёдкорлик ғайратини қандай уйғотиш мумкин?"** деган саволни кун тартибига қўяди. Республикадаги тангу тор вазият мана шу жиддий муаммонинг оқилона ечимини тақозо этарди.

Ўз халқининг табиатини, унинг асрий интилишларини юракдан ҳис этган давлатимиз раҳбари одамларнинг бўғиб ташланган яратувчилик ғайрат-шижоати яна қанот ёзиши учун уларнинг дардига айланган энг ҳаётий эҳтиёждан келиб чиқиб иш тутади ва 1989 йилнинг 15 августида колхозчи, ишчи ва хизматчиларнинг шахсий ёрдамчи хўжаликларини янада ривожлантириш ҳақида қарор қабул қилади.

Аҳолини томорқа ва қўшимча томорқа билан таъминлаш, уларга шарт-шароит яратиб бериш давлат аҳамиятига молик вазифа сифатида ҳар бир раҳбар зиммасига юкланади. Ва кейинги бир ой ичида 60 мингдан зиёд оила ўз томорқасига эга бўлади. Одамларнинг уй-жой қуриши ва мол сотиб олиши учун 243 миллион рубль маблағ ажратилади.

— Тўғрисини айтсам, Юртбошимиз ўз вақтида шу ишларни қилмаганида, пулингиз бўлса, албатта, мол олинг, деб қайта-қайта огоҳ этмаганида, билмадим, кейин, ўтиш даврида аҳволимиз не кечар эди? — дейди навбаҳорлик Исматулло Ҳақназаров.

Биргина 1989 йилнинг ўзида 1 миллион 253 минг оилага суғориладиган 150 минг гектар ер бўлиб берилади; 21 минг бош бузоқ, 312,5 минг бош қўй ва қўзи, 10,4 миллион товуқ меҳнаткашларнинг хусусий мулкига айланади.

"Халқимизнинг тарихи шуни кўрсатадики, одамлар ўз томорқасига меҳрини бериб ишлайди, — деган эди Ўзбекистон раҳбари 1989 йилнинг 27 сентябрида, — **астойдил қилинган меҳнат туфайли самарали натижаларга эришади".**

Олтиариқ тумани хўжаликлари тажрибаси мана шу фикрнинг амалдаги тасдиғидир. Улар ҳар йили уч маротаба — бодринг, маккажўхори, турп ёки картошка ҳосили кўтаради.

Бодринг ва узум етиштиришдаги ўзаро рақобат ҳар бир меҳнаткашдан юксак деҳқончилик малакасини, энг аввало, аъло сифатли навлар танлашни, етиштираётган ҳосилининг ширин ва баракали, харидорбоп бўлишини, яъни шуни инобатга олиб, заҳмат чекишини талаб этади. Шу боис туманда деҳқончилик санъат даражасига кўтарилган...

1991 йилнинг 11 январида мамлакатдаги шахсий ёрдамчи хўжаликларни янада ривожлантиришга оид қўшимча тадбирлар белгиланади. Президент кўрсатмаси асосида яна 1 миллион 221 минг 477 оилага суғориладиган пахта далаларидан 137 минг 246 гектар ер қўшимча томорқа сифатида бўлиб берилади.

Ўша йили собиқ Иттифоқда турмуш даражаси янада кескин пасаяди. "Известия" газетасининг мухбири мана шу вазиятда Президент Ислом Каримовнинг: **"Биз ўзимизни боқишга ҳам, четга озиқ-овқат маҳсулотлари чиқаришга ҳам қодирмиз"** деб берган баёнотидан ҳайратланганини яширмайди. Шу билан бирга, у: *"Ўзбекистонда республика тарихида мисли кўрилмаган қарор қабул қилинди,* — деб ёзади. — *Хўжаликлар шахсий тармоққа неча ўн минглаб бузоқ, чўчқа, қўй ва эчки, товуқ сотдилар. Бинобарин, давлат шахсий хўжалик эгаларига ем-хашакдан ёрдам кўрсатмоқда".*

Бундай амалий ғамхўрлик ғайрат-шижоатли одамлар ҳаракатига қанот бағишлайди.

Ҳадемай, Шахсий ёрдамчи ва томорқа хўжаликлари ассоциацияси ташкил этилади. Кейинчалик шу асосда Деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмаси юзага келади. Яъни шахсий ёрдамчи хўжаликлар замирида деҳқон ва фермер хўжаликлари шаклланади. Уларни имтиёзли солиққа тортиш, ўз маҳсулотини экспорт қилиши учун қулай шарт-шароит яратиб бериш, хўжалик аъзоларини нафақа ва пенсия билан таъминлашга доир тартиблар жорий этилади.

(Давоми 2-бетда).

Ўзимиз, фарзандларимиз учун...

(Давоми. Боши 1-бетда).

"Биз навбатларда туриб умрни ўтказаётган, бир-биримизга нисбатан ёвузликни авж олдираётган мана шу кунларда Ўзбекистонда чинакамига иш кетмоқда, кимдир уй-жой қурмоқда, кимдир ўз шахсий хўжалигида мол боқмоқда, кимдир турли хил маҳсулот етиштирмоқда", деб ёзади "Литературная газета" 1991 йилнинг 14 августида. Шунингдек, газета Ўзбекистон раҳбарининг қуйидаги фикрига алоҳида урғу беради: **"Бу дунёни яхшилик, фақат яхшилик қутқаради. Агар меҳр-мурувват ортса, одамлар бир-бирига ҳимматли ва саховатли бўлса, жамият соғломлашади. Сталиннинг қамчисисиз ҳам ўз иқтисодиётини яхшилаб, бойиб кетади".**

Мана шундай қатъий ишонч билан Юртбошимиз томонидан оёққа қўйилган деҳқон ва фермер хўжаликлари ўтиш даврининг қийинчиликларини енгишда халқимизга тоғдек таянч бўлгани сир эмас, албатта. Ислоҳотларимизнинг илк қалдирғочлари бўлган бу хўжаликлар бугунги кунда ҳам ҳаётга жўшқин нафас, дастурхонларга эса тўкин-сочинлик бағишлаб турибди. Ўша кезларда 30 гектар ер олиб, деҳқончилик ва чорвачилик соҳасида иш бошлаган Қамашидаги "Шавкат" фермер хўжалиги бултур ҳар гектар ердан 51 центнердан зиёд пахта олгани, умумий даромади қарийб 14 миллион сўмни ташкил этгани; қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ишлаб чиқариш ва қайта ишлашга ихтисослашган Зарафшон шаҳридаги "Поток" корхонаси ҳозир 416 бош қорамолга, ўз иссиқхона хўжалигига, қурилиш-таъмирлаш гуруҳига эга бўлиб, ўтган йили 332 миллион сўм ялпи даромад қилгани; Деновдаги "Лочин" фермер хўжалиги эндиликда нон, колбаса, макарон ва қандолат маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи ўз цехларига эга экани, бултур тонналаб истеъмол маҳсулотлари ишлаб чиқаргани, 337 миллион сўм ялпи даромад олгани, ҳозир мамлакатимизда юзлаб мана шундай хўжаликлар фаолият юритаётгани бу тармоқда ўн йил аввал бошланган ишлар бугунги кунга келиб қандай кўлам касб этаётганини ўзида намоён этади.

Энг муҳими, уларнинг сафига янги-янги хўжаликлар келиб қўшилмоқда. Бирламчи ҳаётий эҳтиёжларни ҳал этишга ҳисса қўшишдек эзгу мақсадни ўз олдига қўйган, шу билан бирга, фаолиятини янги йўналишлар билан такомиллаштириб бораётган бундай хўжаликлар бу соҳанинг имкониятлари чексиз эканидан далолат беради. Андижондаги "Шуҳрат" фермер хўжалиги аслида деҳқончилик ва чорвачиликка ихтисослашган, шу билан бирга, ўз шифохонаси ва болалар боғчасига эга. Фарғонадаги "Чорвадор" фермер хўжалиги қошида эса аҳолига маиший хизмат кўрсатиш шохобчалари изчил фаолият юритмоқда. Гурландаги "Бозор" фермер хўжалиги деҳқончилик, мева-сабзавот етиштириш билан бирга, янги технология асосида крахмал патокаси ва асалин, шунингдек, чиқиндиларни қайта ишлаб, чорва ва паррандалар учун озуқа маҳсулотлари ишлаб чиқармоқда...

Иқтисодиётимизнинг таянчига айланиб бораётган минглаб деҳқон ва фермер хўжаликлари фаолияти бу тармоқнинг истиқболи биз ўйлагандан кўра порлоқ эканидан далолат беради. Унинг тарихи эса, юқорида айтилганидек, шахсий томорқа хўжаликларига, 1989 йилнинг ёзида давлатимиз раҳбари узоқни кўзлаб бошлаган кенг кўламли ишларга бориб тақалади.

Мулкчиликнинг барча шаклларига, шахсий ташаббус ва хусусий тадбиркорликка ўша оғир ва мураккаб даврда асос солинди.

Бугунги кунда мамлакатимизда 62 мингдан ортиқ фермер, 3 миллиондан зиёд деҳқон хўжаликлари фаолият юритмоқда. Улар қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг 63 фоизини етиштириб бермоқда.

Қишлоқ хўжалигида давлатга қарашли бўлмаган тармоқ улуши 99 фоизни ташкил этаётган экан, бунинг барчаси ўз вақтида кўпдан-кўп қаршиликларга учраган, аммо қатъият билан амалга оширилган ўша қутлуғ ишларнинг амалий натижасидир.

III. Кичик ва ўрта бизнес

1. Кишилик тарихида кичик бизнесга оид дастлабки ёзма манбалар бундан тўрт минг йил олдин қайд этилган. Ўша даврнинг қадимий шаҳарларида бу соҳа гуллаб-яшнаган. Эрамиздан аввалги 2100 йилда эса кичик бизнес билан боғлиқ айрим суиистеъмолликларни бартараф этиш, тадбиркорлар ва истеъмолчилар ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя қилиш мақсадида Бобил подшоси Хаммурапи 300 банддан иборат қонунлар мажмуини яратган. Унда, жумладан, шундай банд бор: *"Агар инсон истиқомат қиладиган иморат бинокорнинг айби билан пишиқ-пухта қурилмаса, оқибатда бирон кору ҳол содир бўлса, бундай нопокликка журъат этган қурувчи ўлимга маҳкум қилинади"*.

Қадимий Шарқ ҳуқуқий қарашларининг ёрқин намунаси сифатида яшаб келаётган Хаммурапи қонунларида мулк ва мулкка қарши қаратилган жиноятларга алоҳида эътибор қаратилган. Ва бу адолат устувор бўлган тараққиётга йўл очган.

Бобил каби қатор жаҳон маданият ўчоқларидаги цивилизация айнан кичик бизнес воситасида бутун дунёга ёйилган.

Ўтган асрнинг ўрталарига келгач, кичик ва ўрта бизнес иқтисодий тараққиётнинг ҳал этувчи омилларидан бирига айланди.

Агар биз АҚШ, Япония, Германия сингари ривожланган мамлакатлар хўжалик ҳаётига назар ташласак, аҳолининг асосий қисми кичик ва ўрта бизнес соҳасида меҳнат қилишига гувоҳ бўламиз. Бу соҳанинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 75 фоизгача бўлган миқдорни ташкил этади.

Иккинчи жаҳон урушидан сўнг вайрон бўлган Германиянинг қисқа вақт ичида қад ростлаб, қудратли давлатлар қаторидан ўрин олишида кичик ва ўрта бизнеснинг ҳал этувчи таъсирини инкор этиш қийин. Япония мўъжизаси ҳам шу ҳикмат билан изоҳланади.

1980 йилда АҚШда кичик бизнес вакиллари қурултойи чақирилади. Унда тадбиркорлик фаолиятининг турли соҳаларига тааллуқли бўлган олтмишдан зиёд тавсиялар ишлаб чиқилади. Ана шу тавсияларнинг қирқтаси АҚШ Конгресси томонидан қўллаб-қувватланади ва амалдаги қонунларга киритилади. Бу эса мамлакатда кичик ва ўрта бизнеснинг гуркураб ривожланишига кенг йўл очади.

Шу ўринда «Кичик ва ўрта бизнес мамлакат иқтисодиётига тез таъсир кўрсатиши нима билан изоҳланади?» деган савол туғилиши табиий.

"Кичик ва ўрта бизнес йирик ишлаб чиқарувчиларга нисбатан капитал маблағ сарфини кам талаб қилиши, ихчамлиги, зарур тамойилга тез мослаша олиши туфайли ўзи ишлаб чиқараётган маҳсулотлар турларини тез ўзгартира олиш, ишлаб чиқариш қувватларини жадал модернизация қилиш имкониятига эга, — дейди Президент Ислом Каримов. — **Шу тариқа кичик бизнес бозор конъюнктурасининг ўзгарувчан талабларига ҳамда вақти-вақти билан бўлиб турадиган иқтисодий инқирозларга тез мослаша олади".**

Шунинг учун ҳам давлатимиз раҳбари жамиятда эркин тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнес ривож топишига, иқтисодий тараққиётимизда у ҳал этувчи ўрин тутишига алоҳида эътибор қаратиб келади.

Бунинг биринчи сабаби, соҳибқирон Амур Темур таъкидлаганидек, *ишбилармон, мардлик ва шижоат соҳиби бўлган, азми қатъий, тадбиркор ва ҳушёр бир киши минг-минглаб тадбирсиз, лоқайд кишилардан афзалдир.*

Иккинчидан, халқимиз азал-азалдан соҳибкорлик билан турмушга файз киритган. Бу соҳанинг, замонавий тил билан айтганда, кичик ва ўрта бизнеснинг ривожини таъмин этадиган табиий ва иқтисодий шарт-шароит мавжуд.

Учинчидан, бу соҳа бирламчи ҳаётий эҳтиёжларни тезкорлик билан ҳал этишда, бозорни истеъмол моллари билан тўлдиришда муҳим аҳамият касб этади.

Айтиш кераки, монополлашган иқтисодиётдан эркин бозор шароитига ўтишда — рақобат муҳитини шакллантиришда бу — бирдан-бир самарали ва оқилона йўлдир.

Нега деганда, иқтисодий ва молиявий имкониятлар нисбатан чекланган ўтиш даврида кичик ва ўрта корхоналар фаолиятини кенгайтириш нисбатан кам маблағ талаб этади. Шу билан бирга, ўз ишини очишга иштиёқманд кишиларни ўз сармоясини ишлаб чиқаришга жалб этишга ундайди. Шу тариқа жамиятда янги — ўрта мулкдорлар қатлами юзага келишига замин яратади.

Бу қатлам ўз олдига аниқ мақсад қўйиши, шунга эришиш учун ўз имкониятларидан омилкорона фойдаланиши ва янгиликнинг изидан қувиши билан ажралиб туради. Уларнинг эзгу мақсад йўлидаги доимий саъй-ҳаракати, муттасил изланиши ва янгиликка қўл уришдан чўчимаслиги маҳсулотларнинг янги хиллари юзага келишига омил бўлади, бинобарин, иқтисодиётда таркибий ўзгаришлар жараёнини тезлаштиради.

Агар биз жаҳон тажрибасига назар солсак, компьютер, кондиционер, фотодан нусха олувчи машина, микропроцессор, интерферон, шарикли ручка, целлофан, кўпдан-кўп электр асбоб-ускуналари ва бошқа йирик ихтиролар айнан шу соҳада яратилганига гувоҳ бўламиз. Мана шунинг ўзиёқ кичик ва ўрта бизнес, хусусий тадбиркорлик инсон имкониятлари ва унинг салоҳиятини рўёбга чиқаришда нечоғлик муҳим аҳамият касб этишини ўзида намоён этади.

Шунинг учун ҳам тараққий топган мамлакатлар иқтисодиёти икки омилга таянади: йирик ишлаб чиқариш иқтисодиётнинг барқарорлиги ва бошқарувини таъминласа, кичик ишлаб чиқариш ўзаро рақобатнинг кучайиши, ишлаб чиқаришнинг тез ўзгариб туришига мослашиши ва индивидуаллашувига хизмат этади.

Бунда йирик корхоналар билан кичик корхоналар ўртасида интеграция жараёни изчил йўлга қўйилиши муҳим аҳамият касб этади, албатта. Шу тариқа ўзаро манфаатли информация, технология, хомашё, кадр ҳамда молиявий ресурслар айирбошлаш йўлга қўйилади, аниқ қилиб айтганда, тадбиркорлар бозор шароити инжиқликларидан ҳимоя этилади.

Йирик бизнес иқтисодиётнинг танаси бўлса, кичик ва ўрта тадбиркорлик унинг қон томирлари, демакдир.

2. — Кўнгилда рағбат бўлгани учун шу ишга қўл урганмиз, лекин очиқ айтадиган бўлсак, тўқсон тўртинчи йилгача бу соҳанинг келажагига ишонч бўлмаган, — дейди уйчилик ишбилармон Икромжон Тожибоев. — Нимага десангиз, дастлабки йилларда қуйи бўғин раҳбарларда: "Бу ишлар хўжакўрсинга қилинаяпти, ҳадемай ёпиб ташланади", деган бир ишончсизлик бўлган. Ўз ишини очмоқчи бўлиб, елиб-югураётган одамларга улар мана шу нуқтаи назардан қарашган.

Умр бўйи савдо соҳасида ишлаганим учун саксонинчи йилларнинг иккинчи ярмида дўкон пештахталари ҳувиллаб қолгани мени қаттиқ ўйлантирди. Ахийри, ишлаб чиқаришнинг бутун юкини бўйнимга олиб, 1991 йили "Гулдаста" деган фирма ташкил этдим, кейин унинг қошида "Анварбек" кафеси, "Соҳил" чойхонаси иш бошлади. "Икромбой" деган фермер хўжалиги, тикув цехи очиб, уларда ҳам ишни йўлга қўйдик. Ўзимиз ғалла, пахта етиштирамиз, одамларимизга маданий хизмат кўрсатамиз.

Ишбилармон Икромжон Тожибоевнинг қўл остида 87 киши меҳнат қилади.

Энди сиз тасаввур этинг: ҳар йили қарийб 400 минг киши меҳнатга қобилиятли ёшга етади. Уларни ўз вақтида иш билан таъминлаш — энг ҳаётий масала. Бунда эса хусусий тармоқнинг ҳал этувчи аҳамияти бекиёсдир. Аммо ўша даврда жойларда барча раҳбарлар ҳам буни юракдан ўтказиб, ўзига аниқ тасаввур этган, десак, ўринли бўлмайди. Қолаверса, хаёлни чалғитувчи собиқ Иттифоқни қайта тиклаш, Евроосиё иттифоқини тузиш ҳақидаги даъволар ҳали тинмаган эди. Ҳаёт эса хусусий тармоқ афзалликларини намоён этган, бу соҳада кам харажат сарфланиб, кўп даромад олинаётган, фермер хўжаликларида маҳсулдорлик жамоа хўжаликларига нисбатан икки баробар ўсганди.

1994 йилнинг 28 майида идораларaро кенгашнинг навбатдаги мажлисида давлатимиз раҳбари хусусий тадбиркорликни ҳимоялаш масаласини янада жиддий тарзда кун тартибига қўяди.

"Аксарият кишилар онгида тадбиркор дегани, — бу ҳуқуқбузарликка мойил, қандайдир текин даромад ҳисобидан кун кўрувчи одам, деган нотўғри тасаввур ва қарашлар ҳам, афсуски, йўқ эмас", — дейди Президент Ислом Каримов ва бу қарашдан воз кечиш, ислоҳотларни собитқадамлик билан ҳаётга татбиқ этиш, хусусий тадбиркор ва фермерларни қўллаб-қувватлаш, уларни рағбатлантириш вазифасини раҳбарлар зиммасига қатъий тарзда юклайди.

— Ўша йиғинда мен ҳам иштирок этганман, — дейди фарғоналик тадбиркор Имомали Назаров. — Юртбошимиз жуда узоқни кўзлаб, куюниб айтган гаплар, ёлқинли даъватлар юрагимда муҳрланиб қолган. Ўшанда Ислом Каримов бизни фидойиликка ундаб, изланувчан, тадбиркор, қатъиятли ва ўтюрак инсонларга кенг йўл очиб беришини қайта-қайта таъкидлаган, улар менинг доимий ҳимоямда, деб кафиллик берган. Шу гапларни ўз қулоғим билан эшитиб, бир ғайратимга минг ғайрат қўшилган.

Ўша йиғилишдан сўнг фермер ва тадбиркорлар учун бизнинг Ўзбекистон туманида ҳам "кўк чироқ" ёнганига гувоҳ бўлганман. Олдин ишимизга тўсқинлик қилган, "ёпиб ташлаймиз", "қамаймиз" деб чўчитиб келган раҳбарлар юртбошимизнинг сиёсатини англаб етишдими, ҳарқалай, энди муомала қила бошлашди. Мана, ҳозир ҳар қанча мақтансак арзийди: хўжалигимиз тўлиқ компьютерлаштирилган, унда 50 киши меҳнат қилади. 7 минг товуқ, 250 бош қорамол, 50 бош қўй мана шу кишилар парваришида. Ўтган йили ҳар бош сигирдан 5,5 минг литрдан сут олдик. Исроил технологияси асосида ишлайдиган замонавий сут заводимиз жаҳон андозалари даражасида тўрт хил йогурт, қадоқланган сут, пишлоқ, қаймоқ, умуман, саккиз турда маҳсулот ишлаб чиқаради. Бундан ташқари, нон, макарон, қандолат, музқаймоқ, тикувчилик цехлари, обжубоз ва ун тегирмонлари, савдо-сотиқ шохобчалари ишлаб турибди.

Ўша йиғилишда Юртбошимиз айтган **"Фермерларимиз бир яхшиликка минг яхшилик билан жавоб қайтаришларига ишончим комил"** деган гап менга ҳеч тинчлик бермас эди. 2002 йилнинг ўтган олти ойини 50 миллион сўм соф фойда билан якунлагач, шартта икки қаватли иморатни сотиб олиб, қишлоғимиз ёшлари учун ҳомийликдаги инглиз ва рус тилларини ўрганиш курси, компьютер курси ҳамда спорт клуби очдик. Клубда кураш, бокс ва каратэ бўйича машғулот олиб борилади. Ҳозир мамлакатимизда бизга ўхшаганлар жуда кўп. Ўтган давр ичида улар нимага эришган бўлса, бунинг барчаси Юртбошимизнинг оқилона сиёсати, амалий ғамхўрлиги шарофатидан, деб биламан...

1994 йилнинг ёзида бўлган ўша анжуман ўз ишини бошлашга қийналиб юрган кўпдан-кўп тадбиркорларга йўл очиб берди. Ўша йили минг машаққат билан иш бошлаган кўпдан-кўп кичик корхоналар бугун ҳаётда ўз ўрни, ўз мавқеига эга.

Кичик ва хусусий тадбиркорлик ҳар бир инсонга эркин ва ижодий меҳнат қилиш, ўз қобилиятини тўлиқ рўёбга чиқариш, шунинг маҳсулидан ўзгаларни баҳраманд этиш, турмуш фаровонлигини ошириш имконини беради. Бозор расталари ноз-неъматларга тўлиб-тошади. Шу билан бирга, рақобат шароитига уйғун равишда ишлаб чиқариш такомил топади ва янги-янги имкониятлар туғилади.

Хўжайлида, фуқаролар йиғини қошида бир гузар бор, ўзининг кўркамлиги билан кишининг ҳавасини келтиради. Бир ёнда — ҳаммом, сауна. Яна бир ёнда — меҳмонхона. Чойхона. Новвойхона. Пойабзал дўкони, сартарошхона. Яна бир ёнда — никоҳ тўйлари ўтадиган зал...

Шарқона меъморий жилолар билан безалган кўшқаватли мана шу гузарни ёш тадбиркор Комил Жабборов барпо этган.

Гузарнинг олдида деҳқон бозори, ортида эса мол бозори...

Нима, шундай гузар ҳар бир қишлоқда қад ростласа, ярашмайдими?!

У қишлоққа файз киритиб, одамларнинг бошини бириктиради, маънавий иқлимга таъсир ўтказиб туради.

Бугун кўпдан-кўп ишбилармонлар ўз даромади ҳисобига мана шундай кўркам гузарлар, серфайз маърифат масканлари, шифохоналар қураётир, меҳр-шафқатга муҳтож болалар уйларига, кам таъминланган оилаларга молиявий кўмак бераётир, бир сўз билан айтганда, юрт ободлиги йўлида ҳиммат ва саховат кўрсатаётир.

"Шуниси қувончлики, бундай одамлар йил сайин кўпайиб бормоқда, — дея таъкидлайди Президент Ислом Каримов. — **Улар, таъбир жоиз бўлса, барқарорликнинг асосий кафолатига, жамиятимизнинг тараққиёт ва юксалиш сари боришида мустаҳкам таянч ва ҳаракатлантирувчи кучга айланмоқда".**

3. Бир пайтлар "бизнес" деган сўз эшитмаган қулоққа ғалати туюлган бўлса, эндиликда биз кичик ва ўрта бизнессиз ўз ҳаётимизни тасаввур эта олмаймиз. У иқтисодиётимизнинг барча соҳаларидан чуқур ўрин олмоқда.

Мамлакатимизда кичик ва ўрта бизнес тараққий топиши учун мустаҳкам ҳуқуқий замин, имтиёз ва кафолатлар, институционал тузилмалар яратилган.

1994 йилнинг январида давлатимиз раҳбари "Иқтисодий ислоҳотларни янада чуқурлаштириш, хусусий мулк ҳимоясини таъминлаш ва тадбиркорликни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармонга имзо чекди. Бу тарихий ҳужжат, аниқ қилиб айтганда, Президентимизнинг шу соҳа ҳимоячиси сифатида майдонга чиқиши янгиликка интилувчан тадбиркорлар фаолияти янада кенг қанот ёзишига омил бўлди.

Энди улар фақат ички бозорни зарур истеъмол моллари билан бойитиш учун эмас, балки ташқи бозорни ҳам рақобатбардош маҳсулот билан банд этиш мақсадида ҳаракат бошлашди.

Бунинг учун эса, Президент Ислом Каримов таъкидлаганидек, кичик ва ўрта бизнес корхоналари замонавий техника ва технология негизида ўз фаолиятларини такомиллаштириши лозим эди, албатта. Давр талабини ҳис этган тадбиркорлар худди шундай йўл тутишди. Намангандаги "Мармар-Ф" масъулияти чекланган жамияти ўз корхонасини Италиянинг "PEDRINI" фирмасининг мармар ва травертин плиталарига ишлов берувчи замонавий технологик ускуналари билан жиҳозлаган, ўтган йили улар 23815 квадрат метр сифатли маҳсулот ишлаб чиқаришди. Сирдарёдаги "Синдоробод" иссиқхона корхонаси Исроил давлатининг "Нетафим" фирмаси замонавий технологияси асосида помидор ва бодринг етиштириб, ўтган йили 157 миллион сўм даромад олди. "Навоийдонинвест" жамоа ишлаб чиқариш фирмаси эса Бавария технологияси асосида ўн икки хил пиво ишлаб чиқаришни йўлга қўйган, мазкур фирма ўтган йили 2,5 миллиард сўм даромад кўрган.

Замонавий тараққиёт йўлини танлаган бундай кичик ва ўрта бизнес корхоналари бугун ўз маҳсулотларини кўплаб хорижий мамлакатларга экспорт қилмоқда.

Ҳар қандай инсон пешона тери билан яратган маҳсулоти қадр топишини истайди. Агар бу маҳсулот ҳожатбарор бўлса, талаш бўлиб кетса, жаҳон бозорига чиқса, бунга нима етсин! Ахир оромидан кечиб шуни яратган тадбиркорнинг кейинги режалари, порлоқ орзу-ҳавaслари рўёбга чиқиш-чиқмаслиги шунга боғлиқ эмасми?!

Бозор шароитида эса маҳсулотнинг ўтиш-ўтмаслиги унинг бошқаларникидан кўркам ва аъло, сифатли ва беками-кўст бўлишига боғлиқ. Бу эса тадбиркордан қунт, ғайрат-шижоат билан ишлашни, ўз ишининг фидойиси бўлишни талаб этади. Агар у муттасил изланса, ўз малакаси ва қобилиятидан самарали фойдаланса, ўз ишининг чинакам ижодкорига айланса, тенгсиз муваффақиятлар қозониши ҳеч гап эмас, албатта.

Демосфен айтганидек, зиғирдеккина имконият улуғ ҳаракатнинг муқаддимаси бўлиб қолиши мумкин. Жаҳон тарихида арзимаган маблағ билан иш бошлаган, ўзига ишончи, узоқни кўра билиши, тиниб-тинчимаслиги ва қатъияти туфайли улкан муваффақиятларга эришган ишбилармонлар оз эмас.

Ўтган асрнинг ўрталарида велосипед таъмирловчи сифатида иш бошлаган ва атиги етти киши меҳнат қилган кооператив кейинчалик машҳур "Ямаха" трансмиллий компаниясига айлангани шундан далолат эмасми? Зеро, Японияннинг бу компанияси бугунги кунда жаҳон саноатида етакчи ўрин тутади.

Паркентдаги "BER-AD" хусусий фирмаси ҳам бундан етти йил аввал қуритилган мевани қайта ишлашга ихтисослашган кичик корхона эди. 1998 йили ушбу фирма маҳсулотларни Америка технологияси асосида қайта ишлаб, чет элга экспорт қилишни йўлга қўйди.

Бугунги кунда эса "BER-AD" фирмаси саноатнинг турли йўналишларини ўз ичига олган компанияга айланди. Америка ва Италия ускуналари билан жиҳозланган бешта заводда хомашё сифатли тарзда қайта ишланади ва ***"Ўзбекистонда тайёрланган"*** деган ёрлиқ билан ўндан ортиқ хорижий мамлакатга экспорт қилинади.

4. Давлатимиз раҳбарининг ўрта қатлам мулкдорларни астойдил қўллаб-қувватлаши бу тармоққа янги кучлар жўш уриб кириб келишига йўл очди. Қисқа вақт ичида хўжалик юритишнинг хусусий мулкка асосланган кўпукладли шакллари такомил топди. Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳаларида давлатга қарашли бўлмаган тармоқнинг улуши ортди, шу билан бирга, тўлақонли мулкдорлар синфи шакллана бошлади.

Давлатимиз раҳбари 2000 йилнинг февралида йил якунларига бағишланган мажлисда кун тартибига қўйган хусусий тадбиркорлик, деҳқон ва фермер хўжаликлари, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш билан боғлиқ навбатдаги вазифалар бу соҳада янги тараққиёт босқичини бошлаб берди, десак, муболағa бўлмайди.

Тадбиркорлик фаолиятини эркинлаштириш, кредит ва микрокредитлар ажратиш билан боғлиқ кўпдан-кўп муаммолар амалий ечимини топди. Агар 2000 йилда кичик ва ўрта бизнес субъектларига 92 миллиард сўм кредит маблағлари ажратилган бўлса, 2001 йилда ушбу кўрсаткич 326 миллиард сўмни ташкил этди.

Айниқса, хорижий кредит йўналишлари орқали имтиёзли кредитлар олиш бу тармоқда замонавий чет эл технологияларини ишлаб чиқаришга татбиқ этиш кўламини кенгайтирди. Ҳозирга қадар кичик ва ўрта бизнес учун ажратилган 415 миллион АҚШ доллари миқдоридаги кредитларнинг 332 миллион доллари ўзлаштирилгани ҳам фикримизнинг тасдиғидир.

Жаҳон тажрибаси шуни кўрсатадики, кичик корхоналар учун экспорт ва валюта операцияларини амалга ошириш, маркетинг хизматини ташкил этиш осон иш эмас. Шундан келиб чиқиб, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, имтиёзли шарт-шароит яратиб бериш мамлакатимизда давлат сиёсатига айланди.

2001 йилда улгуржи ва биржа савдоси орқали кичик ва ўрта бизнес субъектлари ишлаб чиқарган 65,5 миллиард сўмлик маҳсулот; уларнинг ўзига эса 106 миллиард сўмлик моддий-техника ресурслари сотилди, бу аввалги йилга нисбатан 2,5 баравар кўп, демакдир.

Тадбиркорларга ахборот-маслаҳат кўрсатиш марказлари, бизнес-инкубаторлар фаолияти изчиллашди, хизмат турлари такомиллашди. Ўтган вақт ичида 36 минг нафар тадбиркорга иқтисодий билим берилди, 1660 дан ортиқ кичик ва ўрта бизнес субъектларига бизнес-режа тузиш, маркетинг, менежмент, бухгалтерия ҳисоботи бўйича ўқув хизматлари кўрсатилди.

Давлатга қарашли бўлмаган биргина "Тадбиркор аёл" уюшмаси Европада Ҳамкорлик ва Хавфсизлик ташкилоти, АҚШ юридик Консорциуми, Германия Ҳунармандлик палатаси, Сорос фонди билан бирга 2200 аёлнинг хорижда ва мамлакатимизда ўқувини ташкил этди, яна 250 нафар хотин-қиз иш юритиш, компьютер таълими, кичик босмахона, тикув цехлари ташкил этиш лойиҳалари бўйича сабоқ олди. Ўз навбатида эса буларнинг барчаси аҳолининг тиниб-тинчимас қатлами кучига-куч, ғайратига-ғайрат қўшиб, уларни иқтисодиётни ўстириш ва янги иш ўринлари очишга сафарбар этмоқда.

5. Модомики, гап кичик ва ўрта бизнес ҳақида бораркан, шуни ҳам айтиш керакки, ҳамма жойда ҳам уларнинг иши рисоладагидек олдинга силжимоқда, десак, ўринли бўлмайди. Айрим минтақаларда бу тармоқнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши республика даражасидан анча паст экани кичик ва ўрта бизнесга совуққон муносабат ёки масаланинг моҳиятини англаб етмаслик ҳамон жойларда сақланиб қолаётганидан далолат беради.

Ҳозир республикада рўйхатдан ўтган кичик ва ўрта корхоналарининг фақатгина 19 фоизи саноат, 10,6 фоизи қурилиш, 1,9 фоизи транспорт ва алоқа тармоқлари тизимига тўғри келади. Мана шундан келиб чиқиб, рўй-рост айтадиган бўлсак, бу соҳадаги амалдаги имтиёзлардан фойдаланиб қолиш мақсадида фирма, микрофирма очиб, асосан "олди-сотди", воситачилик билан шуғулланаётган шахслар ҳам оз эмас.

Ҳолбуки, юртимизда халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш, шунингдек, қишлоқ хўжалиги хомашёсини қайта ишлаш билан бирга, саноатнинг ёқилғи-энергетика, кимё, автомобилсозлик, электроника, самолётсозлик каби кўпдан-кўп соҳаларида ҳам кичик ва ўрта бизнес корхоналарини жуда кенг ривожлантириш имкониятлари мавжуд.

Айниқса, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш, бу соҳани ривожлантириш учун қулай имкониятлар бўлишига қарамасдан, ҳозир мева-чева, узум, сабзавот ва полиз, гўшт ва сут маҳсулотларининг атиги 25 фоизи қайта ишланади, холос. Авжи ҳосил йиғим-терими пайтида қайта ишлаш қувватларининг етишмаслиги туфайли мева-сабзавотларнинг учдан бир қисми нобуд бўлиб кетади.

Ҳолбуки, Ўзбекистоннинг мева-чеваси ўзининг хуштаъмлиги билан ҳар қандай кишини ҳайратга солади. Бу ноз-неъматлардан қайта ишлаб тайёрланган маҳсулотлар ҳам ҳар қандай мамлакатда ўз харидорини топиши муқаррар. Бунинг учун юзлаб замонавий кичик корхоналар, сервис хизматлари жорий этилиши даркор. Айни пайтда эса, бу — янги иш ўринлари, турмуш фаровонлиги, демакдир.

Дунё тажрибаси шундан далолат берадики, кичик ишлаб чиқариш корхоналари йирик компанияларга ҳамкор сифатида ишлаб чиқариш фаолиятини такомиллаштириши мумкин. Японияннинг йирик "Тойота" ва "Ниссан" автомобиль компаниялари ишлаб чиқараётган автомобиллар таннархида кичик корхоналарда тайёрланган бутловчи қисмлар 70 фоиздан ортиғини, Германиянинг "Фольксваген" ва "Даймлер-Бенц" корпорацияларида 60 фоизни, Американинг "Форд" ва "Дженерал моторс" корпорацияларида 50 фоизни ташкил этмоқда. Нимага деганда, кичик корхоналар йирик компанияларга арзон ва сифатли маҳсулот тайёрлаб беради. Қолаверса, бу тарздаги интеграция жараёнидан ҳар икки тараф манфаатдор. Шу боис у йилдан-йилга такомиллашмоқда ва яхши самара бермоқда.

Шунингдек, фан, инновация соҳаларини ривожлантиришда, фан-техника ютуқларини амалиётга татбиқ этишда ҳам кичик тадбиркорликнинг аҳамияти беқиёс. АҚШда саноат ихтироларининг 50 фоизи кичик фирмалар ҳиссасига тўғри келаётгани фикримизнинг тасдиғидир.

Бундай имкониятлардан оқилона фойдаланиш учун тадбиркор ишнинг кўзини билиши, жойлардаги раҳбарлар эса уларни астойдил қўллаб-қувватлаши лозим бўлади. Ҳали бу даражага эришилмаган экан, бу — аксарият кўпчилик онгида кичик ва ўрта бизнесга, хусусий тадбиркорликка нисбатан муносабат тубдан ўзгармагани билан изоҳланади.

Шунинг учун ҳам давлатимиз раҳбари, айниқса, ёшларни тадбиркорликка жалб этиш, уларни рағбатлантириш, ўз бизнесини ташкил этиши учун барча иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-шароитларни яратиб бериш, бизнес субъектлари эҳтиёжларини таъминлашнинг ривожланган, замонавий тизимини яратиш лозим эканини алоҳида таъкидлади. Бу эса ўз навбатида жойлардаги шу соҳага дахлдор раҳбарлар, хусусан, жамоатчилик тадбиркорларни қўллаб-қувватлашини тақозо этади.

"Мен биринчи навбатда жойлардаги ҳокимият идоралари вакилларини яна ва яна бир бор огоҳлантириб айтмоқчиманки, тадбиркорликни, кичик ва ўрта бизнесни ҳамма жойда ва ҳар томонлама ривожлантириш, унинг асосида тадбиркорларнинг ўрта синфини шакллантиришни тараққиётимизнинг ҳозирги босқичидаги энг муҳим вазифалар, деб қабул қилиш лозим", — деб уқтиради Президент Ислом Каримов.

6. Ҳозир мамлакатимизда 220 мингдан ортиқ кичик ва ўрта корхоналар фаолият кўрсатмоқда. Фақатгина шу йилнинг биринчи ярмида 26 мингдан ортиқ янги корхоналар рўйхатдан ўтди. Агар 1991 йили мамлакатимизда атиги 9,3 минг кичик корхона бўлган бўлса, ҳозир уларнинг сони 65 мингдан ошиб кетди. Бу — ҳар йили бир неча юз минг янги иш ўринлари очилиши, демакдир.

Бугун банд аҳолининг учдан бир қисми шу соҳада меҳнат қилмоқда. Улар ўзлари меҳр қўйган соҳада, юзлаб турда, жаҳон андозаларига мос, сифатли ва рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқармоқда.

Ўзбекистонимизнинг ялпи ички маҳсулот таркибида кичик ва ўрта бизнеснинг улуши 33 фоизни ташкил этаётгани шундан далолат беради. Агар биз бу кўрсаткич 1991 йилда 1,5 фоизга ҳам етмаганини инобатга олсак, ўтган давр ичида нечоғли ўсиш-ўлғайиш рўй бергани кундек ойдинлашади. Ҳозир бу корхоналарнинг улуши саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришда 14,1 фоизни, қурилиш-пудрат ишларида 36,8 фоизни, чакана савдо оборотида 45,8 фоизни, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштиришда 75,6 фоизни ташкил этмоқда.

Турли шаклдаги мулкчиликнинг ривожига кенг йўл очилиши, унинг келажагига бўлган қатъий ишонч хусусий тадбиркорликнинг жадал тараққий топишида омил бўлаётир. Агар 1991 йилда давлатга қарашли бўлмаган тармоқнинг улуши саноат ишлаб чиқаришида 10 фоизни, қишлоқ хўжалигида 66 фоизни, қурилиш-пудрат ишларида 7,6 фоизни, пуллик хизмат кўрсатишда 14 фоизни, чакана савдо оборотида 52,5 фоизни ташкил қилган бўлса, ҳозир ушбу кўрсаткич саноатда 70,8 фоизга, қишлоқ хўжалигида 99 фоизга, қурилиш-пудрат ишларида 84,8, чакана савдо айланмасида 97,3, пуллик хизмат кўрсатишда 59,4 фоизга етди.

Ҳар бир инсон ўз қобилияти, Аллоҳ таоло инъом этган иқтидорига таяниб, ҳалол меҳнати билан ҳаётга файз киритса, турмуш фаровонлигига хизмат этса, бундан ўзи ҳам, эл-юрт ҳам барака топади.

Халқимизнинг қўли гул. Азал-азалдан она- заминни яшнатиб, турфа ноз-неъматлар етиштирган, оддий гилдан нафис ва бебаҳо чиннию сопол буюмлар яратган, қуруқ ёғочдан санъат асари даражасидаги кўркам устунлар, эшик ва дарвозалар ясаб, тарихий обидаларга ўлмас руҳ ато этган. Бу азалий анъанага қайтадан ҳаёт бахш этиш, кичик ва хусусий тадбиркорликни тараққий топтириш мамлакат ҳаётига қайноқ бир нафас бошлаб келди, десак, асло муболағa бўлмайди.

Истиқлол даврида бунёд этилган Имом Бухорий, Имом Мотурудий, Имом Марғиноний, Жалолиддин Мангуберди ёдгорлик мажмуаларини, пойтахтимиздаги Хотира майдонини, "Шаҳидлар хотираси" мемориал ёдгорлиги қошида қад ростлаган "Қатағон қурбонлари хотираси" музейини бир кўз олдингизга келтиринг. Уларга кўрк ва тароват, бетакрор миллий руҳ бағишлаб турган нақшинли қайрағоч устунлар, зийнатли дарвоза, безак солинган эшиклар ва пештоқлар ёдингиздадир?

Ахир, бу қўли гул ўймакор устанинг, тадбиркор ҳунарининг ноёб маҳсули эмасми!

Ҳатто ўтган асрнинг саксонинчи йилларида ҳам халқимизнинг амалий санъати қатағон этилган, собиқ комсомол биноси деворига ишланган ноёб нақшин панно шуваб ташланган. Бугун эса меҳр-муҳаббат билан яратилган нафис ва бетакрор нақшли безаклар Олий Мажлиснинг муҳташам биноси пештоқларига, Темурийлар тарихи давлат музейи ва Миллий банк биносига, теннис кортлари ва метро бекатларига шарқона жозиба бағишлаб турибди, улар кўрган кўзнинг ҳавасини келтирмай қолмайди. Бу санъат дунёдаги ҳар қандай меъморий безаклардан аъло ва қадимийдир.

Оддий ганчдан санъат асари яратаётган, унга иккинчи ҳаёт бағишлаб, муаззам кошоналарга фусун киритаётган, ўша — биз тадбиркор деб атайдиган ганчкор уста ва наққошлар эмасми?

Қишин-ёзин бозорларимизни турфа хил гулларга, ноз-неъматларга, бешигу ироқи дўппиларга, Чуст пичоғию зардўзи либосларга кўмиб ташлаётган, Ўзбекистон — жаннатмонанд ўлка, деган шарафни боши узра баланд кўтараётганлар — ишнинг кўзини биладиган соҳибкорлар эмасми?!

Бугун катта ва равон йўлга чиққан бу тармоқ, кичик ва хусусий тадбиркорлик замоннинг юрак уришини ҳис этиши, доимо янгиликка интилиши билан мамлакатнинг қон томирларидаги ҳаракатга жўшқинлик ва ҳарорат бағишламоқда, энг муҳими, халқимизнинг қонида минг йиллардан буён яшаб келган яратувчилик даҳосини яна рўёбга чиқариб, уни бунёдкорликка сафарбар этмоқда.

Ўз вақтида, ҳатто жамият шунга тайёр бўлмаган бир пайтда, иқтисодий танглик шароитида катта умид, қатъий ишонч ва матонат билан бошланган кенг кўламли бу ишлар, давлатимиз раҳбари таъкидлаганидек, бировга кўз-кўз қилиш учун эмас, биринчи навбатда, албатта, ўзимиз ва фарзандларимиз, уларнинг бахту иқболи учун амалга оширилди. Нимага деганда, инсон нимаики иш қилса, аввало, ўзи учун, эл-юрти учун, келажак учун қилади.

Хулоса ўрнида

Биз бугун мустақиллик арафасида Президент Ислом Каримов томонидан қатъият билан бошланган улуғвор ишларнинг бир қиррасини кўздан кечиришга ҳаракат қилдик. Ҳар қандай янги ғоя, янги ҳаракат қотиб қолган тушунчаларнинг қаршилигига учраши табиий. Мана шу тўсиқ ва ғовларни енгиб ўтиб, халқимизнинг ўз кучига ишончини ошириш, унинг бўғиб ташланган чексиз имкониятларини, жавоҳирдай ноёб истеъдодини рўёбга чиқариш, жамиятда мутлақо янги, ишбилармонлар қатламини шакллантириш Юртбошимиздан мисли кўрилмаган қатъият, шижоат ва матонатни талаб этган, албатта.

Бугун тарихга айланган бу воқеалар давлатимиз раҳбарининг нафақат узоқни кўра олишини, балки ўз олдига қўйган эзгу мақсад йўлида ҳар қандай машаққатни енгиб ўтишга қодир эканини кўрсатиб турибди.

Ватанимизнинг, халқимизнинг истиқболини ўйлаб амалга оширилган бу улкан ишлар, янги тарихимизнинг тадқиқ этилмаган бой ва ранг-баранг бу саҳифалари йирик асарларга мавзу бўлгуликдир.

Жамиятимиз ҳаётидаги бу улкан ислоҳот ва унинг маҳсули бугун турмушга файз киритиб, кўнгилга қувонч ва ғурур бағишлаётган экан, ҳеч шубҳасиз, келажак авлодлар ҳам унга чексиз ҳурмат ва эҳтиром билан муносабатда бўлишади. Ва, албатта, давом эттиришади.

Ғаффор ҲОТАМОВ,
Авазбек СОДИҚОВ.

ТОКИОДА СИМПОЗИУМ

"Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг жаҳонда тинчликни сақлаш, минтақавий барқарорликни таъминлаш ва Афғонистонни қайта тиклаш каби ўта муҳим ва долзарб масалаларни ҳал этиш борасидаги ташаббуслари жуда катта аҳамият касб этади", — деб таъкидлади Токиода бўлиб ўтган анжуман қатнашчилари.

Кунчиқар мамлакат пойтахтида "Япония-Ўзбекистон" дўстлик ассоциацияси ташаббуси билан Япония жамғармаси, "Майничи шимбун" газетаси ва "Митсубиси" компанияси ҳамкорлигида 2001 йил 11 сентябрь куни АҚШда содир этилган террористик хуружларнинг бир йиллиги муносабати билан симпозиум ўтказилди.

Япония жамоатчилигининг таниқли вакиллари, сиёсатшунослар, етакчи университетлар профессорлари ва журналистлар — жами 300дан зиёд киши иштирок этган ушбу анжуманда Нью-Йоркдаги мудҳиш воқеалардан сўнг жаҳонда вужудга келган сиёсий вазият ва халқаро терроризмга қарши кураш борасидаги Ўзбекистон саъй-ҳаракатлари асосий мавзулардан бўлди.

Учрашув қатнашчилари, даставвал, жорий йилнинг июль ойида Президент И.А.Каримовнинг кунчиқар мамлакатга амалга оширган ташрифи натижаларига юқори баҳо бериб, мазкур ташриф Буюк Ипак йўлида жойлашган икки давлатнинг азалий муносабатларида янги даврни бошлаб берганлигига алоҳида эътибор қаратдилар. Анжуман иштирокчилари, шунингдек, Ўзбекистон ва Япония ўртасида тобора ривожланиб бораётган кўп томонлама алоқаларга тўхташар экан, долзарб халқаро масалалар борасида мамлакатларимиз қарашларидаги муштараклик жаҳон тинчлигини мустаҳкамлаш йўлида катта аҳамият касб этаётганлигини таъкидлашди.

— Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов раҳбарлигида олиб борилаётган кенг кўламли ислоҳотлар жараёни ва Ўзбекистоннинг курраи заминда барқарорликни таъминлаш борасида амалга ошираётган тадбирлари катта аҳамиятга моликдир, — деди симпозиумнинг очилиш маросимида сўзга чиққан "Япония-Ўзбекистон" дўстлик ассоциацияси раиси, таниқли журналист Н.Шима. — Марказий Осиё давлатлари орасида етакчи ўринни эгаллаб келаётган Ўзбекистон муҳим геополитик мавқега эга. Мамлакатнинг жўғрофий жойлашуви, мавжуд йирик табиий бойлик заҳиралари, республикадаги интеллектуал салоҳият ҳамда ўзбек халқи амалга ошираётган салмоқли ишлар Ўзбекистон нуфузини халқаро майдонда янада оширади, — деб таъкидлади Н.Шима.

Мавриди келганда айтиш жоизки, симпозиумда сўзга чиққан нотиқларнинг ҳаммаси Марказий Осиё мамлакатларида бўлиб, минтақадаги ижтимоий-сиёсий ҳолат билан яқиндан танишиш имкониятига эга бўлишган. Шу боис Шизуока университетининг илмий тадқиқотчиси Р.Мията юқоридаги фикрларни давом эттирар экан, жумладан, шундай деди:

— Мен илдам ва собит қадам ташлаётган Ўзбекистоннинг порлоқ келажагига жуда ишонаман. Республиканинг халқаро муносабатларни изчил равишда кенгайтириши, минтақадаги етакчилик ўрнини сақлаб қолиши ва катта иқтисодий ютуқларга эришиши кишини қувонтиради. Барча соҳаларда қўлга киритилаётган ижобий натижалар, шак-шубҳасиз, Ўзбекистон халқининг меҳнатсеварлиги, саводхонлиги ва яратувчанлигининг самарасидир.

Ўзбекистон АҚШ, Россия ва Хитой каби йирик давлатлар, минтақадаги қўшни мамлакатлар ҳамда қатор халқаро ташкилотлар билан тенг ҳуқуқли ва яқин муносабатлар ўрнатиб, ўзининг мустақил ташқи сиёсатини олиб бормоқда, — деди Р.Мията.

Анжуман қатнашчилари, шунингдек, давлатимизнинг Афғонистон муаммосини ҳамда халқаро терроризмни бартараф этишга қаратилган қатор ташаббусларини ёдга олиб, уларнинг нечоғлик долзарб ва муҳим бўлганлигини таъкидладилар.

— Президент Ислом Каримов 11 сентябрь воқеаларидан илгари бутун жаҳон жамоатчилигини бир неча бор халқаро терроризм хавфидан огоҳлантирган эди, — деди Япониянинг мамлакатимиздаги собиқ элчиси К.Накаяма.

— Ўзбекистон раҳбари БМТ Бош Ассамблеяси ҳамда бошқа нуфузли халқаро ташкилотлар минбарларидан туриб, инсоният олдида турган кечиктириб бўлмас масалалар, шу жумладан, дунёда барқарорликни мустаҳкамлаш, Марказий Осиёда хавфсизликни таъминлаш, минтақада диний экстремистик гуруҳларга қарши кураш ва наркотрафик муаммосини ҳал этиш заруратига халқаро ҳамжамият эътиборини қаратди. Айнан шу масалаларга ўз вақтида ҳатто тараққий этган мамлакатлар раҳбарлари ҳам бармоқ орасидан қарашган эди, — деди ўз сўзини давом эттириб К.Накаяма хоним. — Мустақиллик йилларида мамлакат иқтисодиёти изчил тараққий этмоқда. Эндиликда хомашё ўрнига қатор маҳсулотлар экспорт қилинмоқда.

Ўзбекистонда ўз Ватани мустақиллигини чин юракдан қадрловчи ва она-диёр истиқболи учун беминнат меҳнат қилувчи юртсевар инсонлар яшашига гувоҳман. Яратувчанлик, яхши қўшничилик ва меҳмондўстлик ўзбек халқининг қон-қонига сингиб кетган. Бизнинг халқимиз ҳам ўзбеклардек ўз Ватанини қадрлашини истар эдим.

Токиодаги симпозиумда, шунингдек, Япония жамғармасининг Халқаро муносабатлар маркази директори Г.Тайда, Такушоку университетининг профессори Т.Шигемура, "Маиничи шимбун" газетасининг катта муҳаррири К.Ишигука ва бошқалар сўзга чиқди.

Беруний АЛИМОВ,
"Жаҳон"АА.
Токио.

Қалбида истиқлол Ёлқини бор эди

Абдулла Қаҳҳорни эслаб...

Бугун таваллуд топганига 95 йил тўладиган Абдулла Қаҳҳор Қўқон шаҳрида туғилган эди. Болалиги Қўқон атрофидаги қишлоқларда кечган. Отаси темирчи бўлгани важидан оила қишлоқма-қишлоқ кўчиб юришга мажбур бўлган ва ёш Абдулла бошланғич таҳсилни ҳар хил мактабларда, ҳар хил муаллимлар қўлида олади. Кейин Қўқондаги болалар билим юртида ўқийди. Бу билим юртига Тошкентда ўқиш учун болаларни танлаб олиб кетиш мақсадида катта домла келади. Бу домла бўладиган болани кўзларига қараб билиб олар экан. Ҳамма болалар саф тортиб туришади. Домла — Қори Ниёзий эди. У ўн учта болани танлайди. Чиндан ҳам уларнинг ҳаммаси «бўладиган» болалар экан — кейинчалик ўзбек маданиятининг атоқли намояндалари бўлиб етишишди. Одамлар уларни «ўн уч қалдирғоч» деб аташди, улар тўғрисида мақолалар ёзилди, фильм сувратга олинди.

Ана шулардан бири Абдулла Қаҳҳор ҳам аста-секин бадиий ижод билан шуғуллана бошлади ва ўзбек адабиётининг пешволаридан бири даражасига кўтарилди, ҳақиқий устоз ёзувчи бўлиб қолди. У қирқ йилдан ортиқроқ умрини адабиётга бағишлади ва романлар, қиссалар, ҳикоялар, очерклар, драмалар яратди, кўпчилиги маданий ҳаётда чуқур из қолдирган мақолалар ёзди. Тўғри, улар сон жиҳатидан унчалик катта эмас, адибдан қолган меросни бор-йўғи беш ёки олти жилдга жамласа бўлади, лекин уларнинг сифатига гап йўқ. Адиб оламдан кўз юмганига 34 йил бўлди, лекин унинг асарлари эскириб, қатордан чиқиб қолгани йўқ. Албатта, бу асарларда яратилган даврнинг муҳри бор, айримларида ўша пайтдаги ҳукмрон мафкурага ён берилган ўринлар йўқ эмас. Лекин яхлит олганда бу асарлар ўзбек халқининг маънавий улғайишида, миллий онгининг шаклланишида катта аҳамиятга эга бўлган ва бугун ҳам хизмат қилишда давом этаётган асарлардир. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон истиқлолининг 10 йиллиги кунларида бир қатор адабиёт ва санъат намояндалари билан бирга Абдулла Қаҳҳор ҳам «Буюк хизматлари учун» ордени билан мукофотланди.

Абдулла Қаҳҳор қирқ йил ижод қилган бўлса, ҳамиша унинг қалбида истиқлол ёлқини мавжланиб турган. Албатта, у ошкора тарзда истиқлолни қўмсаб бирор асар ёзган эмас, ҳеч қайси мақоласида баралла овозда истиқлолга чақирган эмас — шўро замонида бундай қилишнинг ўзи мумкин эмасди. Бироқ у Ўзбекистонни ҳам, ўзбек халқини ҳам жон-дилидан яхши кўрар, жонажон юртининг дунёдаги ватанлар, юртлар ичида энг гўзал бўлишини, ҳар бир ўзбек ҳар жиҳатдан баркамол ва етук бўлишини истарди. У Ўзбекистон билан ҳам, ўзбеклар билан ҳам ифтихор қилар ва бу туйғусини бошқаларга ҳам юқтиришга ҳаракат қиларди. Мен ўн йиллик яқин мулоқотларимиз давомида фақат бир мартагина унинг оғзидан билибми-билмайми истиқлол ҳақидаги ошкора гап чиқиб кетганини биламан. Ўшанда Абдулла Қаҳҳор ўзбек санъаткорларига раҳбарлик қилиб бир ой давомида Ҳиндистонда бўлиб қайтган ва инглиз асоратидан эндигина озод бўлган бу қадимий ўлканинг қиёфаси, маданияти, тартиблари тўғрисида оғзидан бол томиб гапириб берганди. Ҳикоясининг сўнггида эса чуқур бир хўрсиниш билан «бизни мустамлакачидан ҳам ёлчитмабдия!» деб афсусланган эди.

Унинг қалбидаги истиқлол ёлқини асарларида бевосита тарзда бўлса ҳамки кўриниб туради. У Ўзбекистонни шоҳи сўзанага менгзатган эди ва бу гўзал сўзанада биронта ҳам «чипта ямоқ» бўлмаслигини орзу қилган эди. У қаҳрамонлари тилидан «ойда доғ бўлса бўлсин, аммо бизнинг одамларда доғ бўлмасин» деб ҳайқирган эди. Яна анча-мунча асарларида ўзбекларнинг юксак фазилатлари тўғрисида мароқланиб ёзган эди.

Айни чоғда у ҳаётдаги иллатлар тўғрисида, инсон шаънига номуносиб бўлган, уни таҳқирлайдиган тартиблар ҳақида, одамлардаги кемтиклар, қусурлар ҳақида ташвишланиб ёзарди. Ёзганда ҳам маҳорат билан, китобхоннинг хотирасида умрбод муҳрланиб қоладиган қилиб ёзарди. Шунинг учун кимлардир унга ҳасад қилар, кимлардир унинг тўғри сўзлигидан ранжир ва охир-пировардида ҳаммалари биргаликда бу ёзувчини қоралашни бошлашар, унга турли-туман бўҳтонларни, ёлғон-яшиқ нуқсонларни ёпиштириб, обрўсизлантиришга уринишарди. Унинг асарларида бирон чаласавод санъаткорми ёхуд адабиёт ўқитувчиси қиёфасини кўриб қолишса, буни бутун ўзбек зиёлиларига туҳмат деб эълон қилишарди, бирон аёлнинг қинғир юришлари, «баданидан нами кетмай туриб» даври-даврон суришга интилишлари тасвирланса, буни «ўзбек аёлини ҳақорат қилди» деб чуввос солишарди. Аммо халқ билардики, фақат ўз юртини, ўз миллатини яхши кўрган, уни бенуқсон кўришни истаган адибгина ҳеч қанақа таъна-дашномлардан қўрқмай, инсон ҳақидаги ҳақиқатни рўйи-рост тасвирлайди. Ватанга, халққа муҳаббат дегани ҳеч қачон уни енгил-елпи мақташдан, ҳавойи ва чучмал гаплар билан китобхон олдига похол солишдан иборат бўлган эмас. Кўпчилик ёзувчилар «ҳаётимиз яшнаб кетди, ҳаммаёқ чаман бўлди» деб турган, «дунёда бизнинг миллат одамларидан кўра аслроқ одам зоти йўқ» деб бонг ураётган бир шароитда миллат ҳақида, Ватан ҳақида ҳақиқатни айтиш учун ҳам катта жасорат ва мардлик керак. Шўро шароитида эса бу ишни қиладиган одам бошини дорга тикиб қилмоғи керак эди. Абдулла Қаҳҳорнинг асарлари айни ана шу сифати билан, яъни инсон ҳақидаги ҳақиқатни рўйи-рост айтгани билан, умрбоқийлик касб этди ва айни шу сифатлари бугун ҳам жамиятга хизмат қилишда давом этмоқда. Ахир, бугунги кунда орамизда биронта порахўр ёки бефаросат амалдор қолгани йўқ, ҳамма пиёнисталар ичкиликни ташлаб, ароқ заводлари таназзулга юз тутди, маишатпараст ва ишратпарастлар фақат хизматини ўринлатиб бажариш тўғрисида ўйлаяпти, ношуд муаллимлар, чаламулла мутахассисларнинг уруғи қуриб битди деёлмаймиз-ку! Ҳа, Ватанини севган, қалби истиқбол ёлқинидан нурланган одам миллат дардларини ўз дарди деб билмоғи ва уларга барҳам бериш йўлларини қидирмоғи керак. Баъзан Президентимизнинг ҳаётимиздаги нуқсонлар тўғрисида куйиб-ёниб сўзлаганларини эшитганимда, кўнглимдан «бугун бизнинг адабиётимизга Абдулла Қаҳҳордай забардаст қалам эгалари етишмаяпти» деган фикр ўтади.

Албатта, беайб парвардигор. Одамларда турли-туман катта-кичик нуқсонлар ҳамиша учраб туради. Абдулла Қаҳҳор фақат ана шундай нуқсонларни ҳажв қилиш билан чекланмаган, у миллатнинг миллат бўлишига халақит берадиган жуда жиддий муаммоларни қаламга олишдан ҳам чўчиган эмас. Бир воқеа сира эсимдан чиқмайди. 1966 йилда Абдулла Қодирий 70 ёшга тўлди. Бу санага бағишлаб бир йиғин ўтказилди. Унга бор-йўғи 50-60 одам қатнашди, холос. Ҳолбуки, адибнинг оқланганига ўн йил бўлган бўлса-да, одамлар ҳамон унга муносабатларини ошкор намоён қилишга чўчишарди. Шунинг учун адиб санасини нишонлашга ҳам ҳадиксираб келишмаган эди. Бу йиғинга келиб атайин нутқ сўзлаган Абдулла Қаҳҳор оёғидаги занжирлари чириб тўкилиб кетган бўлса-да, эски қафасининг ҳудудидан бир қадам ҳатлаб ўтишга юраги бетламайдиган ҳинд фили ҳақидаги ривоятни келтирган ва одамлардаги мутеликни, қуллик психологиясини жуда қаттиқ қоралаган эди.

Абдулла Қаҳҳор ёзувчилик ишини муқаддас деб ҳисоблар ва шунга яраша ижодга ўта масъулият билан ёндашишни талаб қиларди. У маҳоратнинг чегараси йўқ деб ҳисобларди ва адабиёт хизматига бел боғлаган одам умрбод ўз маҳоратини чархлаб бориши, тинимсиз меҳнат қилмоғи керак деб биларди. У бу гапларини ўз фаолиятида неча марталаб амалда исботлаган. Масалан, мен «Тобутдан товуш» пьесасининг қўлёзма қораламаларини кўрганман — улар салкам 1000 саҳифани ташкил қилади. Ҳолбуки, ҳозирги пайтда ҳар қандай пьеса ҳам 60-70 саҳифадан ошмайди. Бинобарин, адиб бу пьесасининг ҳар саҳифасини 15-20 марталаб қайтадан ёзиб чиққан! Мен ҳозир ўз ижодига бу қадар масъулият билан қарайдиган, матн устида бу қадар беаёв меҳнат қиладиган бирон ёзувчини билмайман. Яқинда Умарали Норматов мақоласида Абдулла Қаҳҳорнинг бир гапини келтиради. Абдулла ака суҳбатларидан бирида менинг номимни тилга олиб, «шундай ёзмоқ керакки, носфуруш сенинг китобинг саҳифасига нос ўраб сотган бўлса, уйида уни очиб, матнга кўзи тушган одам, «Ие, бу Озоднинг гаплари-ку!» дея саҳифани эҳтиёт қилиб олиб қўйсин» деган экан. Мен бу гапни айтганларини эслолмайман, лекин Абдулла ака шундоқ деганларига ишончим комил. Гапни қаранг-а! Санъаткор олдида, адиб олдида турган вазифанинг улуғворлигини бу қадар образли айтиш жуда қийин. Лекин бунга эришмоқ жуда-жуда мушкул. Бунга эришган одам сўздан мўъжиза яратган сеҳргарга ўхшаб қолади-ку! Ҳар ҳолда, бундай мукаммал ёзмоқ учун, бу даражада баркамол санъат намунасини яратмоқ учун ижодкор Абдулла Қаҳҳордай буюк истеъдод эгаси ва Абдулла Қаҳҳордай буюк меҳнаткаш бўлмоғи керак. Бу эса ҳаммага ҳам насиб қилавермайди. Фақат ўз Ватанини жон-дилидан яхши кўрган, ўз халқини ҳар томонлама баркамол кўришни истаган, кўксида истиқлол ёлқини барқ уриб турган санъаткоргина бу бахтга мушарраф бўлади.

Озод ШАРАФИДДИНОВ.

Куз — пишиқчилик, қут-барака фасли. Шу боис болга тўлган боғларнинг кўрки, тароватн ўзгача. Айниқса, Косонсой туманидаги боғдорчилик, узумчилик ва сабзавотчиликка ихтисослашган "Бухоро" ширкат хўжалигида бўлган кишининг ана шу саҳий куз саховатини кўриб, қулфи дили яйраши табиий. Мана, қарийб 22 йилдирки, ушбу хўжаликка Роҳатой Охунова раҳбарлик қилиб келадилар. Тадбиркор, оқила, айни пайтда талабчан раҳбар нафақат йиллик режа ва топшириқлар ҳақида қайғуради, унинг бош мақсади инсон омилига эътибор, қабатидагиларнинг фаровонлигини таъминлаш.

— Қачонки, инсоннинг оиласида тинчлик, осойишталик бўлар экан, ишида унум, барака бўлади, — дейди "Дўстлик" ордени соҳибаси Р. Охунова. — Хўжалигини илғорлар қаторида кўришни истаган раҳбар, аввало, оддий ишчилар ҳақида қайғурмоғи жоиз. Негаки, раҳбарнинг раҳбарлик салоҳиятини руёбга чиқарадиган ана шу оддий ишчининг ҳалол меҳнати. Биз меҳнаткашни ҳам, меҳнатни ҳам қадрлай олишимиз керак.

СУРАТДА: хўжалик раҳбари Роҳатой Охунова ва ижарачи Зулайҳо Матхолиқова ҳосил чўғидан мамнун.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

Ислоҳот одимлари

Сифатли бўёқлар — турмуш кўрки

Тошкент лак-бўёқ заводининг тарихи — Ўзбекистон лак-бўёқ саноатининг тарихидир. Бироқ завод ҳаётидаги энг муҳим ўзгаришлар фақат сўнгги йилларда рўй берди. Ўзбекистон мустақиллиги, иқтисодиётда бошланган туб ислоҳотлар корхонанинг 1999 йилда очиқ турдаги акциядорлик жамиятига ўтишига, унинг ходимларига эса ҳақиқий мулкдорлар бўлишига, ишлаб чиқариш масалаларини мустақил ҳал этишга, охир-оқибатда сезиларли даромадларга эришишга йўл очди. Менежмент тузилмаси ҳам ўзгарди, замонавий маркетинг усулларини қўлланиш эса ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларнинг рақобатбардошлигини оширди, бозорнинг янги талаблари ўзлаштирилди. Жорий йилда заводда бошқарувнинг яна қайтадан ташкил этилиши туфайли у хорижий ҳомийлар иштирокидаги қўшма корхонага айланди. Натижада заводга энг замонавий технологиялар кириб келди, янги маҳсулот турлари чиқарила бошланди, мавжуд анъанавий маҳсулотларнинг сифати эса яхшиланди.

Заводнинг Тошкент ва Фарғона водийсидаги шўъба корхоналари, ҳам имкон қадар истеъмолчилар эҳтиёжига яқинлашиш ва маҳсулотларнинг харидоргирлигини оширишга хизмат қилмоқда. 2000 йилда заводдаги цехлардан бирининг негизида «OXIDE» Ўзбек-Россия қўшма корхонаси ташкил этилиб, у экспортбоп лак-бўёқ маҳсулотлари ишлаб чиқаришга йўналтирилди. Худди шу мақсадда Омск шаҳрида очилган «Савдо уйи» муваффақиятли фаолият олиб боряпти, бундай савдо уйларини Москвада, Уфада очиш ҳам режалаштирилмоқда. Хорижий шерикларни излаш, уларнинг инвестицияларини жалб этиш, заводнинг экспорт салоҳиятини кучайтириш — кўп минг кишилик Тошкент лак-бўёқ заводининг истиқболдаги мақсадларидан биридир.

Завод ишлаб чиқараётган маҳсулотлар тури фақат лак ва бўёқни қуритувчи моддалар, олиф, бўёқлар, эмаллар ва грунтлар, ҳар хил пигментлар ва қўрғошинранг бўёқ кукунидангина иборат эмас. Корхона йўл белгилари, электр ўтказмайдиган, мебель ва паркет пол бўёқларини, автомобилнинг таг қисми учун хушбўй смолаларни тайёрлашни ҳам режалаштирмоқда.

Янги иқтисодий шарт-шароит жамоа олдига маҳаллий хомашёларни излаб топиш вазифасини ҳам қўймоқда. Ўйланган режаларнинг барчаси бўлмаса-да, уларнинг аксарияти амалга ошди. Жумладан, ГФ-166, 167, ГФ-046В, 046ВХ каби янги лак ва эмал бўёғи хилларини чиқариш ўзлаштирилди. Улар Фарғона ёғ-мой комбинати чиқараётган глицерин таркибидан олинмоқда. «Навоийазот» ишлаб чиқариш бирлашмаси чиқараётган акрил эмульсиясидан фойдаланилган ҳолда эса ички ва ташқи бўяш ишларида ишлатиладиган сувли-дисперсия бўёқларини тайёрлаш ҳам йўлга қўйилмоқда. Пахта ёғидан «оксоль» олифини олиш технологияси ҳам ўзлаштирилди. Шу пайтгача бундай олиф чет элдан Ўзбекистонга келтириладиган соя ва кунгабоқар мойларидан олинар эди. Пахта ёғидан яқин орада турли рангдаги мойли бўёқ олишга киришилади. Ҳозирнинг ўзида заводда чиқарилаётган сариқ ва қизил темир-окисли пигментларга хорижий бозорларда эҳтиёж ўсиб бораяпти. Завод мутахассисларининг ўз кучи билан маҳаллий эҳтиёжлар учун зарур бўлган темир кукуни қотишмасини чиқаришга асосланган янги технологик линия яратилди. Бундай янгиликлар завод ҳаётида тобора кўпаймоқда.

«Тошкент лак-бўёқ заводи» ОТАЖи кейинги йилларда бир неча халқаро совринларга сазовор бўлди. Нью-Йоркда тошкентлик лак-бўёқчилар «Америкача сифат соврини» фахрли мукофоти билан тақдирланди.

Иккинчи мукофот — «Янги минг йиллик соврини» деб ном олган «Технология ва сифат учун» совринидир. Бу мукофотга корхона 2001 йил апрель ойида Женевада сазовор бўлди.

Айни кунларда завод жамоаси ўз олдига давлат стандартига мос лак-бўёқ материалларини ишлаб чиқариш вазифасини қўйган. Бу, энг аввало, мойли бўёқ ҳамда ички ва ташқи бўяш ишларида қўлланиладиган эмал ва пол учун эмал бўёқдир. Бино пештоқларини бўяш учун ишлатиладиган ВД-АК русумли бўёқ, турли хил олифлар, лаклар ва грунтовкалар ҳам дўконларга чиқарилади. Муҳими, бу маҳсулотларни бозорда, қўлдан эмас, балки бевосита корхонанинг дўконларидан сотиб олиш мумкин.

Сифатли бўёқлар — турмуш кўрки. Тошкент лак-бўёқ заводи жамоаси ўз меҳнати билан турмушимиз кўркига-кўрк қўшаётганидан мамнун.

Карим МУРОДОВ.

Сурур

Нурли ва ҳурли оқшомлар

(Талаба қиз иншоси)

Кимдир тонгни сулувга ўхшатди. Гул баргида ялтираган шабнамни эса гўзалнинг қулоғидаги сирғага қиёс қилди... Аммо пойтахтнинг осмонўпар уйларидан кузатганим — тунги Тошкент ёқади менга. Айниқса, минглаб чироқлар шуъласидан осуда кўчалар ялтираб, кўзни қамаштириб турса. Шу фурсатда олисларга тиккан нигоҳимни серviқор бинолар қаршилайверади, қаршилайверади. Уларга боқиб хаёлимни бир ўй чулғайди: кўз-кўз қилмоққа шу улуғвор бинолар ярашади.

Ана шундай гўзал оқшомларнинг бирида юртимиз Истиқлолнинг 11 йиллик байрамини нишонлади. Болаларнинг қувноқ ҳайқириқлари тутган кечада осмонни мунаввар айлаган ранг-баранг мушакларнинг отилганини мазза қилиб томоша қилдик. Уларга боқиб мен ҳам завқландим, ҳам бир рамзийликни илғагандек бўлдим. Бу — нурафшонлик!

Тунни ёриб учган мушакларни озодлик орзусида армон-ла кетган фидойи боболаримизнинг ёниқ қалбига ўхшатдим. Қаранг, улар қанча! Бири бобом Қодирийники, яна биттаси Фитрат бобомники... Эҳ-ҳе, бизга таниш-нотаниш бу қалбларни санаб адоғига етолмайсан. Шунинг ўзи ҳам чексиз ифтихор бахш этади бизга.

Дадам бир гапни айтган эдилар: «Бугун биринчи синфга бординг, эртага иккинчи, кейин учинчи... Мустақил мамлакатимиз ҳам сенинг ёшинг каби улғайиб, кучайиб бораверади». Шу оқшом ёғдулар таратган мушакларга боқиб, бу гапларга яна бир бор тан бердим. Ҳар йили худди шу пайт мушаклардан оқшомлар нурафшон тортаверади. Биз ҳам шу Ватанимизни кўз қорачиғимиздек асраш, унинг довруғини янада кўкларга кўтариш ёшига етаётганимиздан фахрланаверамиз.

Мустақиллик тўйинг муборак бўлсин,
Ватаним, осмонинг нурларга тўлсин.
Чўлларинг боғу роғ, хиёбон бўлсин,
Ҳумо қушинг учсин ой-фалакларга,
Келажак етказсин ҳур тилакларга.

Ирода НИГМАТОВА,
Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети қошидаги академик лицей талабаси.

Бундан беш ой муқаддам «Дэвис кубоги»нинг иккинчи давра беллашувларида ғолиб чиққан Россия терма жамоасини ўз юртдошлари қўлларида гуллар билан қутлашгани ҳали-ҳали ёдимда. Ўша сонияларда россиялик ашаддий теннис мухлислари қувончдан кўз ёшларини тийишолмай, бир-бирларини табриклашарди. Кортлардаги мусиқа садолари, ишқибозлар ҳайқириқлари оламни босиб кетгандай эди. Ушбу воқеа қаҳрамонларидан бири, мухлислар олқишлари қуршовида қолган Евгений Кафельниковнинг қувончи эса еру кўкка сиғмасди.

Евгений Кафельников:

«Ниҳоят, ваъда уддаланди!»

Очиғи, куни кеча Евгенийнинг «Президент кубоги» соҳибига айланганидан сўнгги лаҳзалардаги севинчи ундан-да улуғроқ бўлди. Назаримда, у бундан роппа-роса икки ой олдин Галле турнирида Николас Киферни мағлуб этиб, бош соврин эгаси бўлганда ҳам бунчалик шодланмаганди. Узун бўйли, қотмадан келган бу машҳур теннисчининг ўша кунги хурсандчилигию ҳаяжонининг чек-чегараси йўқ эди. Қолаверса, у ўз юртида топган меҳр-муҳаббат ва олқишни Ўзбекистонда ҳам кўрди.

— Аввало, Президент Ислом Каримовга берган ваъдамни бажарганлигимдан жуда хурсандман. Биласизми, мен учун «Президент кубоги» турнири юрагимга яқин бўлиб қолди. Ва қаерда бўлмай, қалбимда Ўзбекистон деган мамлакат ҳамиша бўй кўрсатиб туради, — деди у жумладан.

Ҳа, «Президент кубоги» турнири қандай ҳаяжонли дақиқалар билан бошланган бўлса худди шундай лаҳзалар ила якун топди. Турнирнинг очилиши қанчалик орзиқиб кутилган бўлса, унинг қаҳрамонининг ғалабаси ҳам шунчалик интиқлик билан кутилган эди. Тўққизинчи бор ўтказилган «Президент кубоги» халқаро турнири шу жиҳати билан ҳам тарихга кўчди. Эътиборлиси, ўтган бир ҳафта мобайнида спортчилар, журналистлар, ташкилотчилар ва ишқибозлар бир-бирларига шу даражада ўрганиб қолишган эканки, хайрлашиш сониялари, рости, жуда қийин кечди. Биз, журналистлар Марат Сафин, Томми Ҳаас, Евгений Кафельников, Дэвид Сангунетти, Владимир Волчков, Парадорн Шрикафан сингари теннис оламида довруқ қозонган спортчилар билан кўп бор мулоқотда бўлдик. Улар хоҳ ютган, хоҳ ютқазган бўлишсин, кўнгилда ажойиб таассуротлар билан қайтаётганлигини айтишди. Теннисчиларнинг фикрича, «Президент кубоги»да қатнашишнинг ўзи ҳар бир теннисчига катта қудрат бахш этади.

Дарҳақиқат, шундай. Чунки ушбу турнир кўплаб янги теннисчиларни кашф қилиб, уларни маҳорату мартабанинг янги-янги поғоналари сари етаклаган бўлса, машҳур спортчиларнинг эса шон-шуҳратига шуҳрат қўшди. Бундан ташқари, «Президент кубоги» «АТП-Тур» (профессионал теннисчилар уюшмаси) туркумидаги расмий турнирлар сирасига кириб, довруғи тинмай ошиб бормоқда. Айни пайтда мазкур мусобақа ўз нуфузи жиҳатидан Осиё қитъасида энг олдинги қаторга чиқиб олди. Жаҳонда эса US OPEN, Австралия очиқ биринчилиги, Уимблдон, Ролан Гаррос ва Торонто каби машҳур халқаро турнирлар билан изма-из бормоқда. Дунёнинг энг номдор, зарби зўр теннисчиларининг бир оёғи Тошкентда, бир оёғи Америкаю Австралия, Буюк Британияю Канадада бўлишининг сабаби ана шунда.

Эътибор беринг, бу гал ҳам «Прездент кубоги» турнири US OPEN мусобақалари тугаши билан бошланиб, Салвадор ва Бухарест турнирлари билан бир вақтнинг ўзида бўлиб ўтди. Яна саноқли кунлардан сўнг «Дэвис кубоги» беллашувлари старт олади. Айтмоқчимизки, «Президент кубоги» ана шундай қудратли «тегирмон тоши» орасига тушиб қолганда ҳам жаҳонда тутган ўз нуфузини сақлаб қолди. Дунёнинг иккинчи, учинчи, тўртинчи ракетка соҳиблари ва таснифнинг кучли йигирмалигидан жой олган таниқли теннис усталари ушбу турнирга қатнашишни ихтиёр этишди.

Тўғри, турнир юлдузларининг барчаси ҳам ғолиблик шоҳсупасига кўтарила олишмади. Бу табиий, албатта. Кимдир ютди, кимдир ютқазди. Халқимиз айтмоқчи, қозонда бори чўмичга чиқди. Марат Сафину Томми Ҳаас, Парадорн Шрикафану Дэвид Сангунетти каби ҳали мағлубият аламини кўпроқ татиб кўришга одатланмаган юлдузлар мағлубияти тўғрисида мутахассису журналистлар соатлаб муҳокама қилишди. Шундай бўлсада, улар ўз ўйинлари билан «Президент кубоги» турнирига ўзгача шукуҳ ва гўзаллик бағишлай олишди.

Мусобақа байроғи туширилиб, давлатимиз мадҳияси янграр экан, турнирнинг ортда қолган ҳар бир куни, номдор теннисчиларнинг мафтункор ўйинлари, айниқса, В.Волчковнинг ғолибона ҳаракатлари, Марк Рассенинг ҳазилкашлиги, ҳамюртларимиз Олег Огородов ва Вадим Куценколарнинг мағлубиятга учрашни истамаса-да, енгилишга мажбур бўлганлиги кўз олдимиздан яна бир бор ўтди.

«Президент кубоги» мусобақасининг саралаш мусобақаларида 32 нафар теннисчи қатнашиб, улар орасидан дастлабки довон «тегирмони»дан омон чиққан 4 нафар омадли теннисчи асосий баҳслар сафига қўшилди. Умумий қилиб ҳисоблайдиган бўлсак, барча курашларда ҳамюртларимиздан жами 18 нафар спортчи иштирок этди. Улар катта теннисни «рақс» қилиб ўйнайдиган рақиблари билан ўзаро беллашувларда кўнгилдагидек ғалабаларга эришолмаган бўлсалар-да, аммо хорижлик дўстларидан маҳорату тажриба бобида жуда катта сабоқ олишди. Аслида мазкур турнир нафақат ҳамюртларимизга, балки бош совринни қўлга киритган Е.Кафельниковга ҳам катта сабоқ бўлганлигини унинг ўзи очиқ тан олди. Модомики шундай экан, «Президент кубоги» турнири теннис қиролларидан тортиб то айни спорт тури «ҳадиси»ни энди-энди олаётганлар учун ҳам ўзига хос тажриба мактабига айланди, дейиш мумкин. Ана шу сабоқ ва садоқат мактабининг яна бир беллашуви ўз интиҳосини топди. Мусобақа байроғи туширилгач, унинг ўрнида «2003 йилда кўришгунча» деган ёзув пайдо бўлди. Барча теннис усталари ва мухлислари шундай яхши ният билан хайрлашдилар.

Фурқат САНАЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Сўнгги ўйин

Шу куни «Юнусобод» теннис кортининг муҳташам саройига келган барча мухлис ва мутахассисларнинг аксарияти ғолиблик шоҳсупасига Евгений Кафельниковнинг кўтарилишига шубҳа қилишмаган эди. Негаки, унинг ўз ниятида собит турганлиги, тажриба ва маҳорати барчада қатъий ишонч уйғотганди. У кўп йиллар «Президент кубоги» турнирида ғалаба қилмасдан ортга қайтиш йўқ» деган шиор билан яшади. Шу ният билан яна бир бор кортга тушган Женя бу гал турнирнинг финал ўйинигача етиб бориб, охирги манзилда кутилмаганда белоруслик теннис устаси Владимцр Волчковга рўбарў бўлди.

Ушбу финал ўйинини сабрсизлик билан кутган мухлислар назарида Е. Кафельников Владимир Волчковни қисқа фурсатлар ичида мағлуб этиш учун катта имкониятга эга эди. Бироқ учрашув икки сет давом этган бўлса-да, у 2 соату 10 дақиқага чўзилди. Чунки саралаш ўйинлари «чиғириғи»дан омон ўтиб, асосий баҳсларда Михаил Южний, дунёнинг учинчи ракетка соҳиби Томми Хаас ва ҳатто Тошкент кортларида эркин ўйнаш «ҳадиси»ни олган италиялик Д. Сангунетти каби турнир юлдузлари «тиззасини қалтиратган» В. Волчковнинг ушбу учрашувдаги «иштаҳаси» ҳам шунга яраша эди. Шу сабабми, ҳар иккала теннисчи ҳам дастлабки геймларданоқ басма-басига курашди. Бир-бирига хотиржамлик беришмади. Гоҳ Кафельников, гоҳ Волчков навбатма-навбат очколарни йиғишди. Кутилганидан ҳам шиддатли ва мафтункор ўйин бўлди. У ўз номи билан финал баҳси, кучлилар ўйини бўлди. Фақат ҳал қилувчи сониялардагина Евгенийнинг гўзал ва бехато ўйин кўрсатиши Владимирнинг муддатдан олдин «таслим» бўлишига сабаб бўлди. Ҳисоб: 6/7, 5/7.

Очиғи, ўша лаҳзаларда олқишлар қуршовида қолган Е. Кафельников ўз ғалабасидан қанчалик қувонган бўлса, мухлислари ҳам бундан шунчалик шодланди. Негаки, у ушбу юксак совриннинг соҳиби бўлишни қанчалик орзу қилган бўлса, унинг мухлислари ҳам шу лаҳзаларни орзиқиб кутишган эди. Ва шу куннинг ўзидаёқ «Президент кубоги» турнирининг навбатдаги ғолиби номи бутун дунёга тарқалди.

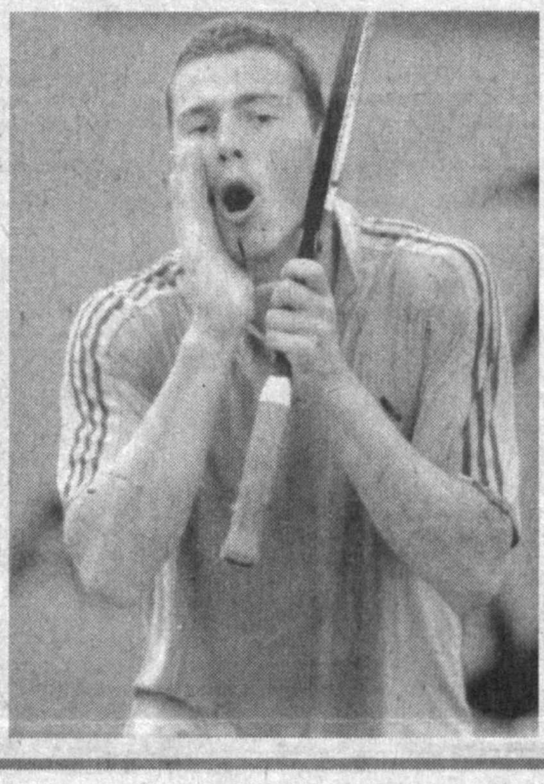

«ЎРТАР»НИ ИЗЛАБ ЎРТАНГАНЛАРИМ

ёхуд хусусий тижорат радио тармоқларидаги жиддий нуқсонлар ҳақида

— «Сетора» гуруҳининг «Оҳим» қўшиғида «оҳим» сўзи неча марта қайтарилган? Ҳеч ким жавоб тополмаяпти.

Савол яна қайтарилди. Ахийри бир тингловчи эфирга уланди. «Неча мартаям» деб жавоб берди.

— Йўқ,йўқ, тополмадингиз.

— Ёрдам бериб юборинг.

— Моралний ёрдам берайми ёки... Ҳозир бир қўшиқдан сўнг.

Хориж тилида бир қўшиқ янгради. Қўшиқда «ҳм-ҳм-ҳм» деб чўзиб кучанадиган нақорати бор экан. Шу нақоратга келганда бошловчи эфирга аралашиб, «Шу жойи менга ёқади» деб қўйди.

«Ҳозир неча марта «ҳм-ҳм-ҳм» деганини сўрайди» деб мен уларни санай бошладим. Бошим айланиб кетди.

Йўқ, «Ҳамроҳ» радиоси ҳамроҳ бўлолмайди. Бошқасига бурадим.

«Водий садоси». Севинчнинг самимий овозидан бироз ўзимга келгандай бўлдим, аммо у кўнглимдаги ғуборни ёзиб юбора олмади. Қўшиқ янграрди: «Шаҳло кўзингдан, асал сўзингдан». Йўқ, менга шаҳло кўз ҳам, асал сўз ҳам керак эмас. «Ўртар»ними, «Чўли Ироқ»ними мириқиб тингласам...

Янги қўшиқ бошланди: «Барибир мен сизни оламан, онангизга куёв бўламан» Ие, уни олгандан кейин, истасанг-истамасанг, онасига куёв бўласан-да! Шунга шунча тарақа-туруқми? Э, ҳали буниси ҳолва экан, ҳақиқий бозорга «Сезам» радиостанциясига тушганда дуч келдим. Шовқин. Иккита бошловчи: бири ўзбек, бири рус тилларида гапиради-ю, бир-бировларини эшитишмайди. Гапираверишади. Тўлқинга уланган қизга икки томондан саволлар ёғилади. Бечора қиз қайси бирига жавоб беришни билмасдан, бироз довдиради-да, йўқ бўлди.

Тезроқ қочиш керак. Радио қулоғини шиддат билан бурагандим, «Грант» деган станцияга тушдим. Дилбегим Мавлоний деб таништирди бошловчиси оғзини тўлдириб. Мавлоний уста Маъмуржонларни қўйиши тайин, деб тинглай бошладим. Губин, Пугачёва, Селин Дионни 15 дақиқа тингладим. 15 дақиқа муттасил ўтирмадим, югургиладим ҳам. Гап шундаки, дорилар қутисидан «Цитрамон»ни излаб, «Левомицитин» донасини оғзимга солиб юборибман. Ана сенга Губин, ана сенга уста Маъмуржон!

Муносабат

Бир соатдан буён радио тўлқинларини излаётганимни кўрган қизим: «Орият Доно»ни эшитинг, ҳозир ҳамма уни тинглайди» деб мурватини шунга буради. Овозига бўёқпардозини аямай қўшаётган бошловчи нима дейди денг? «Кўзойнак тақишингиз учун сизнинг кўзларингиз хиралашиши ҳам керак». Ие, буёғи қизиқ бўлди-ку? Кейин навбат олган бошловчи талаффузи русча оҳангда ўзини Умид Якубов деб таништирди. Ота-бобосининг Ёқуб деган чиройли исмини ўзгартириб юборган болапақирга ачиндим.

«Онажон, озгина сабр қилинг, ҳар ярим соатда бу радио «Назм жавоҳирлари»ни беради», деб қолди қизим яна. «Жуда яхши, бошловчилари мени тутиб турсин, бир соат ҳам кутаман», дедим дориданми ё бошқа нарсаданми оғзимда қолган заҳарни кетказолмай. Йўқ, бошловчиларнинг саёз фикрлари, майда-чуйда мавзуларга ўралашишлари, ўлдим-куйдим қўшиқлар энсамни қотирди. Бошимни қаттиқ боғлаб олдим.

«Бу радиолар нодавлат сектор бўйича», дея гап бошлади бўлажак журналист қизим худди ўзи айбдордай. «Нима бўпти? Нодавлат радиолар қандай хоҳласа, шундай чиқишлари керакми? Барча оммавий ахборот воситалари қаторида уларнинг ҳам мақсад-вазифалари бор-ку?» Тутақаётганимни кўрган қизим «Ҳозир онажон, ҳозир» деди-да, радио қулоғини бураб-бураб бир жойда тўхтади. Ширали, самимий овоз жаранглади:

— Сиз «Ёшлар» радиоканалининг «Оқшомга қадар» дастурини тинглаяпсиз. Яна бир бор, ассалому алайкум. Оқшомингиз хайрли бошлансин. Чеҳрам очилиб кетди.

— Навбат дастуримизнинг «Оддий масала» саҳифасига. Кучлилар. Айтинг-чи, сизнингча, кимлар кучли: жисмонан бақувватлармиёки руҳан кучлилармиМенимча, энг кучли одам — жаҳл келганда ўзини вазмин тута оладиган киши. Сиз бунга нима дейсиз? Қўнғироқ қилинг.

— Мумтоз оҳангларнинг тўлқинларига эргашиб кетдим: «Ҳуснинг гули то бўлди жаҳон мулкида пайдо, эй шўхи паризод...»

Қўқондан уланган бир йигит сўралган мавзуда жуда маънили жавоблар берди. «Оддий масала» саҳифаси оддийгина самимий суҳбатию биттагина қўшиғи билан 6-7 дақиқа орасида мен ўртаниб излаётган ҳаловатни бера олган эди. Э, мана бўларкан-ку, деб юборибман.

Шу-шу, хонадонимизда кўпинча «Ёшлар» радиоканали ёниқ туради.

Мамлакат НОРМУРОДОВА,
«Халқ сўзи» мухбири.

НА ЛЮБОЙ ВКУС, 5 ЛУЧШИХ СОРТОВ ИЗ ВЕНГРИИ
РАСФАСОВКА В КОРОБКАХ ПО 1 КГ.
ГАЗОННАЯ ТРАВА
РАСХОД 35 - 40 КВ.М.
ПО ЦЕНЕ 7,5 ТЫС. СУМ. ЗА 1 КГ.
т.: 137-13-43, 127-99-62, 180-35-05

САВОЛ БИЗДАН...

Жомолунгма чўққисининг иккинчи номланиши кимнинг шарафига қўйилган?

136-35-60

Ўтган сонда берилган саволнинг жавоби:

Филадельфия шаҳри Делавэр дарёси бўйида жойлашган.

Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги — ЎзА жамоаси агентлик ходими Абдусамад Набиевга отаси **Маҳаммаджон НАБИЕВнинг** вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти жамоаси «Тикув буюмлари технологияси» кафедрасининг катта ўқитувчиси, институт хотин қизлар кенгашининг раиси Мавлудахон Абдуллаевага турмуш ўртоғи **Мухторжон АБДУЛЛАЕВнинг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«Ўзбек — Лада» очиқ акциядорлик жамияти жамоаси жамият бошқаруви раиси Саид Агзамовга падари бузруквори **КАМОЛ ҳожи отанинг** вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«Қонун ҳимоясида» бирлашган таҳририяти жамоаси бош муҳаррир ўринбосари Бахтиёр Назаровга падари бузруквори **МАМАТҚУЛ отанинг** вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор этади.

«Халқ сўзи»
«Народное слово»

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Аббосхон УСМОНОВ

Таҳрир ҳайъати:
Э. БОЛИЕВ (масъул котиб — «Халқ сўзи»),
М. ЕГОРОВ
Ш. ЖАББОРОВ (бош муҳаррир ўринбосари — «Халқ сўзи»),
С. ЗИНИН,
М. МИРАЛИМОВ,
С. МУҲИДДИНОВ,
Ш. РИЗАЕВ,
М. САФАРОВ,
Р. ФАРҲОДИЙ,
И. ХУДОЁРОВ,
И. ШОҒУЛОМОВ,
О. ҚАИПБЕРГЕНОВ (бош муҳаррир ўринбосари — «Народное слово»),
Ў. ҲОШИМОВ.

БЎЛИМЛАР:
Ижтимоий-сиёсий ҳаёт — 133-57-34; 133-78-92
Иқтисодиёт — 136-36-65; 132-10-65
Маънавият ва маърифат — 136-35-60;
Газетхонлар билан алоқа ва минтақалар — 136-29-89, 133-07-48;
Фан, соғлиқни сақлаш, таълим ва туризм — 132-12-08;
Янгиликлар ва халқаро ҳаёт — 132-11-15;
Котибият — 133-10-28;
Эълонлар — 136-09-25.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00001-рақам билан рўйхатга олинган.
Буюртма Г — 777, 27606 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2.

Газета таҳририят компьютер базасида терилди ҳамда операторлар Ж. ТОҒАЕВ ва З. БОЛТАЕВ томонидан саҳифаланди.

Навбатчи котиб — Ю. ҲАМИДОВ.
Навбатчи муҳаррир — И. ЎТБОСАРОВ.
Навбатчи — С. ДОНИЁРОВ.
Мусаҳҳиҳ — Ш. МАШРАББОЕВ.

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Таҳририятда ҳажми 5 қоғоздан зиёд материаллар қабул қилинмайди.
[т] — тижорат материа...

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

Босишга топшириш вақти — 21.00.
Топширилди — 21.10
1 2 3 4 5 6